

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Katedra Sociální práce a sociální politiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Příčiny a projevy trestné činnosti romských dětí a mládeže v okrese České Budějovice

Autor práce :

Roman Schmidt

Vedoucí bakalářské práce :

Mgr. Zdeňka Šalamounová

Datum odevzdání :

6. května 2010

Příčiny a projevy trestné činnosti romských dětí a mládeže v okrese České Budějovice

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá výchovou romských dětí a mládeže z několika hledisek, která by mohla ovlivňovat jejich jednání a to v oblasti páchání trestných činů. V práci je rozebrána výchova romských dětí ze strany rodiny, spoluvrstevníků a třídního kolektivu. Dále je zde nastíněno i to, zda má vliv na tuto patologickou činnost i bydlení v sociálně vyloučených lokalitách.

V této práci jsem použil kvantitativní výzkum, kdy bylo použito metod sekundární analýzy dat. Následně jsem provedl kategorizaci výzkumného problému.

Z provedených analýz bylo zjištěno, že velký vliv na páchání trestné činnosti romských dětí a mládeže mají spoluvrstevníci a to i z řad neromské mládeže. V několika případech se trestné činnosti dopouští se sourozencem. Nebylo výjimkou, že trestné činnosti se dopouští opakovaně. Výzkum ukázal, že trestné činnosti se dopouští převážně chlapci.

Ve svém výzkumu jsem použil vyšetřovací spisy, jedná se o dokumenty obsahující informace, které se jen těžko získávají, a proto mohou pomoci k získání přehledu o sociálních problémech romského obyvatelstva a to především dětí a mládeže. Získané informace mohou využít jak sociální pracovníci, tak i jiné složky státní správy pro svoji činnost při řešení romských otázek se zaměřením na výchovu a zařazení romských dětí do majoritní společnosti. Velký význam má i řešení bydlení v sociálně vyloučených lokalitách, jenž má také vliv na trestnou činnost romských dětí a mládeže. Jedno z řešení může být účast příhraničních měst a obcí, které by měli vytipovat objekty pro rekonstrukci a tak začlenit romské obyvatele do kulturního, pracovního a sociálního procesu majoritní společnosti.

Causes and displays of criminal activity of Romany children and youth in the district of České Budějovice

SUMMARY

My Bachelor Thesis deals with upbringing of Romany children and youth from several perspectives that could influence their behaviour in the area of committing crimes. The Thesis analyzes the upbringing of Romany children by their family, peers and class collective. Also the question whether also living in socially excluded localities has impact on such pathological activity is outlined here.

I used quantitative research in my Thesis, using methods of secondary data analysis. Subsequently I categorized the research problem.

The analyses performed showed that peers, even the non-Romany ones, have strong influence on committing of crimes by Romany children. In several cases they commit crimes with their siblings. It was not exceptional for them to commit crime repeatedly. The research showed that particularly boys commit crime.

I used investigation files in my research; such files are documents containing difficultly obtainable information; therefore they can help to get grasp of social problems of Romany population, particularly of children and youth. The obtained information can be used both by social workers and by other components of state administration for their activity at solving Romany issues with focus on upbringing of Romany children and their inclusion into the majority society. Very high significance has also the solution of living in socially excluded localities, having also impact on criminal activity of Romany children and youth. One of the solutions can consist in participation of border towns and villages that should look for premises for reconstruction, helping to integrate the Romany inhabitants into the cultural, working and social process of the majority society.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Příčiny a projevy trestné činnosti romských dětí a mládeže v okrese České Budějovice“ vypracoval samostatně a použil jen knih a pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Byňově dne 1. května 2010

.....
podpis autora bakalářské práce

Autor děkuje Mgr. Zdeňce Šalamounové, vedoucí této bakalářské práce za ochotu a pomoc při jejím vypracování.

Roman Schmidt, duben 2010

OSNOVA

Úvod.....	6
1. Romské obyvatelstvo.....	7
1.2 Historický vývoj romského etnika.....	7
1.3 Výchova Romů.....	9
1.4 Výchova z hlediska rodiny.....	10
1.5 Výchova z hlediska školy.....	13
1.6 Speciální školy.....	15
1.6.1 Střední a vysoké školy.....	16
1.7 Vztah romského dítěte ke škole.....	17
1.7.1 Romské dítě mezi spolužáky.....	17
1.8 Výchova z hlediska společnosti.....	18
1.9 Osobní a národní identita Romů.....	23
2. Cíle práce a hypotézy.....	25
2.1 Hypotézy	25
3. Metodika.....	26
3.1. Použité metody.....	26
3.2 Charakteristika zkoumaného souboru.....	27
3.2.1 Popis prostředí výzkumu.....	27
3.2.2 Rozbor výzkumného vzorku.....	27
4. Vlastní výzkum.....	28
4.1 Případové studie.....	28
5. Diskuse.....	43
6. Závěr.....	50
7. Klíčová slova.....	52
8. Seznam použitých zdrojů.....	53

Úvod

V dnešní době je prioritním úkolem vyspělé společnosti věnovat se společnému soužití majoritní společnosti a příslušníků romského etnika. Musí se brát na zřetel, aby byly pro všechny občany rovnoprávné podmínky. Koexistence romské menšiny s majoritní společností je v současné době nejkritičtější v sociálních a morálních oblastech. Romové v naší zemi tvoří skupinu obyvatel s nejvyšším počtem osob s nejnižším vzděláním. K těmto skutečnostem patří i velká nezaměstnanost, kriminalita, prostituce, drogy a alkoholismus. Všechny tyto sociální důsledky mají vliv naproti romskou náladu ve společnosti.

V této práci se budu zabývat problematikou výchovy romských dětí a mládeže z několika hledisek, která mají vliv na jejich další vývoj ve společnosti. Z hlediska rozsáhlé populace romských etnik a nemožného sjednocení různých romských kultur, jsem si vybral cílovou skupinu v okrese České Budějovice, která pochází ze současné Slovenské republiky a to přesněji od města Vranov. Abych se mohl toto téma vůbec zpracovat nebo zabývat tímto tématem, musím znát fakta o jejich historii, vnitřní hierarchii, čím se baví a jaký mají náhled na majoritní společnost.

Cílem práce je, zda výchova nebo vzdělání romské mládeže je příčinou vysoké romské kriminality a jestli na tento jev má vliv i společné bydlení v sociálně vyloučených lokalitách. Z tohoto důvodu se zaměřím na kvalitativní výzkum, abych získal co nejvíce informací jak o individuální osobě Roma, tak i o jeho rodině a okolí ve kterém žije.

Tato práce by měla napovědět, zda by se měla majoritní společnost zaměřit na pomoc při výchově romských dětí a mládeže, zda je vhodné bydlet ve větších komunitách, které pak svým vlivem působí na děti v útlém věku.

Práce by mohla být využita v sociálních oblastech výchovy dětí a mládeže a při řešení otázek s problematikou sociálně vyloučených lokalit.

1. Romské obyvatelstvo

Okres České Budějovice měl ke dni 30. 9. 2006 celkem 181 976 obyvatel. Z průzkumu terénních pracovníků bylo zjištěno, že na území okresu České Budějovice žije asi 2000 Romů, což činí odhadem 800 rodin. Složení této komunity je z 80 % slovenských Romů, dále následují Romové pocházející z Maďarska a Německa.

V okrese České Budějovice se nachází 3 sociálně vyloučené lokality a to na území krajského města. Největší lokalita je na sídlišti Máj, kde žije odhadem 1000 Romů. Další dvě lokality se nacházejí v ulici Vrbenská a ubytovna na Okružní ulici (10).

Při současném stavu romského obyvatelstva je v okrese odhadováno kolem 300 Romů, kteří jsou evidováni na úřadu práce. Někteří členové rodin jsou na sociálních dávkách. Tomuto stavu napomáhá i odhadovaná až 30% rozvodovost. Neopomenutelná je i skutečnost, že řada Romů je v *invalidních důchodech* (od 1. 1. 2010).

Z důvodu takto žijících Romů musí plynout i sociálně patologické jevy – drogy, alkoholismus, gamblerství, násilí v rodinách a v neposlední řadě i kriminalita (pachatelé – oběti) (13).

Pokud však budeme zkoumat příčiny a projevy takovýchto jevů, je nutné se vrátit až na úplný začátek vývoje romského obyvatelstva a jeho kultury, abychom zcela adekvátně mohly posuzovat některé specifické výchovy v romských rodinách.

1.2 Historický vývoj romského etnika

„Aver tut šaj del god'i, aver tut šaj del drom, jak ča manuls tutar šaj keres ča tu komoro!

„Jiný ti může poradit, jiný ti může ukázat cestu, jenže člověka ze sebe musíš udělat jen ty sám“ (romské přísloví) (19).

Z objevu indického původu romštiny byl udělán první krok, aby bylo zodpovězeno „kdy“ a „odkud“ pochází Romové. Již od 3. stol. n. l. probíhal migrační proces v několika vlnách, až se Romové usadili téměř na celém světě.

Romové žijí v Evropě už více než osm století. Přišli sem do Evropy, kdy už území celého světadílu bylo zalidněné a rozdělené. Při putování středem Evropy, kde se rozvíjela středověká knížectví a království, se již nemohli usadit a založit si vlastní stát. První zmínky o Romech v Evropě pocházejí ze začátku 14. století, ale některé skutečnosti nasvědčují tomu, že již se v Evropě mohli vyskytovat už v 11. století. Jelikož hlavním zdrojem jejich obživy bylo poskytování služeb veškerému obyvatelstvu, tak se rozešli po celé Evropě **(15)**.

Přítomnost Romů v českých zemích ukazuje na 14. století, ale teprve v 15. století jsou nám poskytnuty doložitelné informace o průchodu našimi zeměmi. Tato zmínka pochází z popravčí knihy pánů z Rožmberka z roku 1399, kde se píše: „Ondřejova pacholka Cikána černého“. Nevíme však s úplnou jistotou, zda se skutečně jednalo o Roma. Teprve z roku 1416 se ve Starých letopisech českých píše o přítomnosti Romů na našem území **(19)**.

Z počátku bylo přijetí Romů v Evropě ze strany církve a světských feudálů ovlivněno jistým pochopením a tolerancí, čemuž pomohly i pověsti o Romech, kteří vystupovali jako kající poutníci. To Romům přineslo i výhody, jelikož byli často obdarováni. Dokonce i vůdcům skupin těchto kajících, církev a světská feudálové vydali ochranné listy, které je měli na svých cestách chránit.

Tento pohled na Romy byl již na začátku 15. století chladnější a začal se měnit. Vyskytlo se mnoho rozporů, které neodpovídaly víře, za kterou se skrývali – **křesťanství**. Dále se vyskytly domněnky o jejich přisluhování k mongolským a tureckým nájezdníkům. Jako příklad můžeme uvést z roku 1541, ve kterém Prahu zachvátil rozsáhlý požár a mimo velkých škod požár zničil i zemské desky. Celá tato událost byla připisována Romům. Změna k chování vůči Romům dovršil král Ferdinand I., který roku 1545 vydal mandát o vypovězení Romů ze země.

Odhaduje se, že dnes žije na světě okolo 10 milionů Romů, z toho v Evropě asi 5-6 milionů. Podle různých odhadů v naší republice žije 200 až 300 tisíc Romů, což činí 2-3% obyvatelstva **(7)**.

1.3 Výchova Romů

Výchova patří do společnosti již od nepaměti. Jde o snahu usměrnit vyrůstající děti a mládež, působit na jejich vědomí a přesvědčit je, aby se chovali s potřebami a ideály společnosti, ve které se pohybují a žijí. Výchova je jedním z velice významných a důležitých faktorů úspěšného vývoje společnosti. Především jsou kladeny požadavky na rozvoj jedince.

Výchova je brána jako proces formování osobnosti, která vede k cílenému a záměrnému vytvoření podmínek umožňujících příkladný rozvoj každého jednotlivce. Optimálně se provádí rozvoj osobnosti, který pak umožní vést samostatný a sociálně odpovědný život. Zcela otevřeně lze říci, že čím máme vyspělejší společnost, tím budeme mít i vyšší požadavky na výchovu. Na výchovu působí mnoho faktorů. Do této kategorie řadíme výchovu v rodině, škole, vrstevnických skupinách a v neposlední řadě i výchovu ve společnosti ve, které se jedinec pohybuje **(6)**.

Velmi specifická situace nastává v otázkách výchovy romské populace. V současné době se právě otázka výchovy romské populace dostává do popředí diskutovaných témat. Výchova a požadavky romských rodičů na svoje děti je poznamenána svoji slabou sociokulturní úrovní. Mnozí romští rodiče velice podceňují vzdělání, protože sami mají často nižší nebo žádné. Velmi zásadní pro výchovu romských dětí a mládeže zaujímá přirozené prostředí. Zde již začínají první kontakty s patologickými jevy. Kultura Romů je zcela odlišná od kultury občanů žijících na území České republiky. Romská etnická skupina se uzavírá do malých celků, kde je velmi mizivý prostor pro vzájemné sdílení a předávání vlastních kultur. Ani proměna životního stylu, jako je oblékání či jiné prostředky obživy, neznamena pro výchovu romských dětí téměř žádné nebezpečí. Zatímco veškeré změny v normách bourají pevný řád a vztahy v romské komunitě **(25)**. Tyto změny velmi často vedou k ohrožení existence samotné romské rodiny a dokonce i samotných Romů. Romové časem přestávají kontrolovat svoji situaci a jen se snaží reagovat na okolí. Všechny tyto jevy mají vliv na oslabení vnitřní komunity a v samotných Romech vyvolávají agresivitu, váhavost nebo výtržnosti. Zcela se zastavuje rozvoj a vývoj kultury. Jak je již výše uvedeno, základní prvky výchovy Romů jsou již dávány v rodinách a o těchto bude následně řeč.

1.4 Výchova z hlediska rodiny

Rodina je lidskému jedinci prvním a velice důležitým přirozeným prostředím, do něhož vstupuje na začátku života. V rodině probíhá bezprostřední vliv sociální prostředí, které je závislé na vžití si základního stylu chování a jednání všech osob v rodině. Rodina je malá, neformální sociální skupina tvořena jedinci, kteří jsou spojeni pokrevními, manželskými či adoptivními vztahy. V rámci rodinných interakcí např. matka – dítě, jsou viditelné první známky sociálních zkušeností dítěte. Taktéž se dítě učí i první vzorce sociálního chování (6).

Výchova v romské rodině je svým způsobem odlišná od výchovy v rodinách české populace. Dětem je při výchově dávána větší volnost. Hlavní výchovné metody závisí na tlaku rodiny, která má i několik desítek členů. To vyrůstající děti nutí, aby se chovali daným způsobem a podřídili se komunitě, ve které vyrůstají. Jedná se především o velmi chaotické fungování rodiny, kdy chce dítě něčeho dosáhnout, ale většinou musí jednat pragmaticky a řídit se podle principu pokus a omyl. To má za následek, že většina Romů pak nedokáže plánovat a neuvědomuje si následky svých činů. Romové většinou žijí přítomností a budoucnost neplánují (12).

Vztah majoritní skupiny k samotným romským občanům, kterým je dáváno najevo, že jsou v této společnosti nevítaní a dítě, které se s tímto chováním dostává každý den do styku, mu jasně dává impuls, že je někdo jiný. Pochopitelně to má velký vliv na dětskou psychiku a nelze se potom divit, že romské děti mají nedůvěru k majoritní společnosti a celkově se i od takového přístupu odráží celkový vztah ke společnosti.

Romské děti většinou žijí v naprosto odlišných podmínkách a těžko je lze srovnávat s podmínkami, ve kterých žijí děti neromské. Rozdíly lze spatřovat v trávení volného času, myšlení a v celkovém chování vůči společnosti. Odlišnosti vycházejí především od již zmiňované kultury a zejména z odlišnosti stylu výchovy a rodinného zázemí (3).

Každé dítě se učí tím, že dělá to, co vidí a co dělají druzí. U romského dítěte je problém v tom, že většinou jej nikdo nenutí, aby se něco učilo. Taktéž jej nikdo neupozorňuje a vlastně se každý jedinec učí samočinně. Dále je zvykem se podílet na rozhodování a v případě řešení problému si každý řekne svůj názor a pak společně hledají řešení (26).

Problém pak přichází ve škole, kde má dítě pracovat samostatně, ale od zažitých věcí se těžko dostává k tomu, aby zodpovíдалo samo za sebe.

Jedna z mnoha zvláštností romské rodiny je ta, že má pouze jednoho mužského předka a jedno příjmení. Romská rodina bývá vícegenerační a je velmi závislá na příbuzenských vztazích. Děti jsou v podstatě největším bohatstvím rodiny a často ani nerozlišují příbuzenství mezi rodinami. To naznačuje i hierarchii v romské rodině. Největší vážnost má stará matka, jelikož má velké životní zkušenosti. Na druhé straně má nejnižší postavení žena, která bydlí u rodičů manžela. Ta je zrozena pro plození dětí a starost o rodinu. S přibývajícími narozenými dětmi její vážnost vzrůstá a nakonec se dostane do postavení staré matky (30).

Jelikož romské dítě vyrůstá nápodobou a nikdo jej nenutí, aby jedlo, když nemá hlad, nemusí vstávat, když je nevyspalé, neprosí, když něco chce, nemá potřebu děkovat, když něco dostane, tak nemá ani jiné povinnosti, které mu v dalším životě určitě chybí.

Romská rodina – *Familija, Fajna* – se dá označit za velkou příbuzenskou pospolitost, která většinou čítá 3-5 generací. Tyto svazky jsou pro Romy posvátné a jejich skupinová soudržnost znamená pro ně bezpečí a ani děti nejsou z toho vyřazeny (14).

V prvních letech vývoje romského dítěte leží výchova na matce. Její komunikace s dítětem je však založena převážně na neverbální komunikaci (gesta, dotyky). Verbální komunikace je velmi slabá a zanechává důsledky pro další vývoj dítěte. Tento přístup k dětem se začíná odrážet při vstupu do školky, ale spíše až po příchodu do základní školy.

Romská rodina od dětí, především od chlapce očekává, že ukončí základní vzdělání a úspěšně se vyučí v nějakém oboru. Od děvčat se naopak očekává, že zůstanou doma a postarají se o mladší sourozence (11).

Rodina bere děti ve věku kolem 13 let již za dospělé a podle toho také s nimi jedná. V tento okamžik nastává kritický rozpor, jelikož v rodině mají své názory a nejsou nikým usměrňováni. Na druhé straně dětem vznikají určité povinnosti ze strany školy a to ve velké míře vede k jejich přístupu a následně patologickým jevům např. záškoláctví (25). Proto ve většině Romských rodin se potřeba vzdělání dětí stává velmi okrajovou záležitostí a rodiče ani nechtějí nastalou situaci řešit a nechávají věcem volný průběh. To má za následek další jevy především kriminalitu dětí a mládeže. S tímto konstatováním souvisí i konflikt mezi

rodovými zájmy a zájmy majoritní společnosti. Pro romskou rodinu je nepřijatelné, aby si navzájem sourozenci nepomohli, i když se tím vystavují riziku, že se dopustí trestné činnosti. Rom to chápe z jiného hlediska a je pro něj větší prohřešek, že nepomůže rodině, než když poškodí společnost. Velmi nepřijatelná je skutečnost, že občasné umístění ve vězení se stává jakousi součástí chování a jednání některých romských rodin. S tímto přístupem dochází k zneužívání romských nezletilých dětí, které páchají trestnou činností **(29)**.

Rodiče děti zneužívají hlavně z toho důvodu, protože trestně odpovědná osoba je ta, která dovršila patnáctý rok věku. Takže děti jsou beztrestné a mohou nadále být využívány. Nejčastěji se romské děti dopouští těchto trestných činů:

- Krádeže dle § 205 trestního zákoníku.
- Neoprávněné užívání cizí věci dle § 207 trestního zákoníku.
- Loupeže dle § 173 trestního zákoníku.
- Porušování domovní svobody dle § 178 trestního zákoníku.
- Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 trestního zákoníku.

Trestné činy, které jsou páčány na romských dětech:

- Pohlavní zneužívání dle § 187 trestního zákoníku.
- Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí dle § 190 trestního zákoníku.
- Zneužití dítěte k výrobě pornografie dle § 193 trestního zákoníku.
- Ohrožování výchovy dítěte dle § 201 trestního zákoníku **(31)**.

Ve výchově romských dětí se dále objevuje další nežádoucí jev, který kdyby přišel ve správný čas, tak je zcela v běžném životě normální. Narážím tím na předčasný sexuální život a rodičovství. Život dětí sociálně nezralých rodičů, kteří se většinou spíše neumějí, než nechtějí starat o své děti, jsou od narození poznamenány nedostatkem potřebné péče a lásky. Soužití v přeplněném a někdy i hygienicky nevhodném prostředí, v němž se požívá alkohol, cigarety a drogy, má nepřijatelnou formu výchovy a celkově negativně ovlivňuje osobnostní vývoj jedince a v neposlední řadě se vytrácí i socializace do širší společnosti **(2)**.

1.5 Výchova z hlediska školy

V současné době je ve společnosti vzdělání velmi důležitou hodnotou rozhodující o celkovém životě a společenském zařazení lidí ve společnosti. V dnešní době bez minimálně středoškolského vzdělání je člověk dosti výrazně znevýhodněn na trhu práce a tím se kolikrát zařazuje do nejhudších vrstev společnosti.

Právo na vzdělání bylo zakotveno již v mnoha důležitých i mezinárodních dokumentech např. ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Deklaraci OSN o právech dítěte nebo v Ústavě České republiky a Základní listině práv a svobod (9).

Jak jsem již výše zmínil, vzdělání Romů nezaujímá v hodnotovém systému žádnou významnou pozici. S ohledem na ekonomický přínos je dosažení vzdělání pro romské děti a mládež neefektivní. Pro většinu Romů je představa pravidelného vzdělávání a chození do školy nepříjemnou povinností. To se samozřejmě promítá do volného přístupu dětí ke školní povinné docházce. Dochází k velké absenci v počtu neomluvených i omluvených vyučovacích hodin. K těmto jevům nepřispívají ani rodiče, kteří jsou k jejich chování dosti benevolentní, neboť i oni pravidelně do školy nechodili a nemají potřebu vést svoje děti k zodpovědnosti (17).

V souvislosti s neplněním školní docházky nastávají problémy, které nepřímo či přímo ovlivňují sociální vývoj romských dětí a často jsou to první náznaky k odstartování kriminální „kariéry“. V začátcích jde především o:

- záškoláctví
- vandalismus
- šikanu
- výtržnictví
- toxikomanii

Určitě není vše tak jednoduché a rovné jak vypadá. Snadno můžeme hodit romské děti do jednoho pytle a mávnout nad nimi rukou a říci si, že to nemá s jejich výchovou cenu a zaměřit se na děti z majoritní společnosti. Je nutné se podívat na problém z více hledisek a

pak teprve lze dojít k nějakému spravedlivému názoru. Určitě musíme zkoumat, jaké předpoklady pro vzdělání mají romské děti a čím se liší od dětí majoritní skupiny.

Jistý problém již nastává v době, kdy ostatní děti prochází mateřskou školou, protože romským dětem je málo kdy dopřáno mateřskou školku navštěvovat. Už ve školce se dítě učí komunikaci s ostatními dětmi, používá hračku, tužku a papír. Celkově dítě zraje lépe a jeho inteligence vzrůstá rychleji, než když je dítě ponecháno, aby se postaralo samo o sebe. Dalším handicapem pro romské děti je, že mají ve větší míře specifické poruchy učení, k nimž přispívá i dyslexie a dysgrafie. V těchto případech by byla vhodná návštěva školky, kde by se tyto poruchy daly částečně odstranit. Dobře známým problémem romských dětí v české škole je těžko překonatelná jazyková bariéra, protože v romské rodině se mluví pouze romsky a s češtinou se děti setkají pouze ve škole. Slabé vzdělání romských dětí si můžeme vysvětlit i tzv. *teorií rezistence* - vlastního odporu k typu vzdělání, který jim přináší škola a v romské komunitě je málo ceněna **(1)**.

Už při absolvování první třídy zaznamenávají romské děti první neúspěchy, jelikož jim chybí znalosti z předškolních zařízení. Ona samotná podpora a zájem ze strany romských rodičů je nižší než u majoritní společnosti. To má za následek, že romští rodiče nejsou schopni pomoci svým dětem se školní přípravou, jelikož sami učební látce nerozumí, a proto raději úkoly neřeší.

Podle výsledků sčítání lidu z roku 1991 téměř 80% Romů má pouze základní vzdělání včetně nedokončeného (7994 mužů, 8093 žen), dalších 10% bylo bez vzdělání nebo údaje o vzdělání neuvedlo (982 mužů, 1144 žen).

Úplného středoškolského vzdělání dosáhlo 105 mužů a 87 žen. Učňovské vzdělání bez maturity vystudovalo 1304 mužů a 677 žen, odborné vzdělání bez maturity 34 mužů a 36 žen, vysokoškolské vzdělání 45 mužů a 19 žen, což představuje 2 % celkové romské populace v České republice **(10)**.

Již na začátku 90. let se začalo s řešením problému nepřipravenosti romských dětí na českou školu. Začaly se zřizovat *přípravné ročníky* v mateřských školách, základních a popřípadě i zvláštních školách (dnešní specializované praktické školy). Tyto ročníky vznikly na základě usnesení vlády č. 210 ze dne 28. dubna 1993. V souvislosti s tímto usnesením

vydalo MŠMT ČR dne 6. června 1993 pokyn čj. I8 004/93-21, který zavedl funkci vychovatel – asistent učitele pro romské děti (30).

Jejich úkolem v těchto třídách je systematicky působit na romské děti, aby se zvýšila jejich připravenost na vyučovací hodiny. Dalším cílem je, aby při navštěvování přípravných ročníků došlo k odstranění sociokulturních problémů a systematickým organizováním došlo k rozvoji jemné motoriky, paměti a pozornosti.

Zkušenosti s dosavadním provozem těchto zařízení jsou různorodé a zcela závisí na rodičích romských dětí, jak k celému systému přistupují a jak moc jsou ochotni se do této činnosti zapojit.

Můžeme však konstatovat, že přípravné ročníky a zavedení asistentů jsou velmi přínosné a v některých případech dochází k postupnému jazykovému rozvoji a k samostatnému přístupu k povinnostem v oblasti školní docházky. Také zde můžeme pozorovat funkci sociální a následné propojení rodiny – školy (28).

Pokud romské dítě zdárně projde přes základní školu, tak při nástupu na střední školu opět dochází k velkým sociálním problémům, které mohou skončit až trestnou činností, kterou páchají samotní Romové. Někdy ovšem dochází i k páchání trestné činnosti na samotných Romech. Často dochází k trestné činnosti, která má rasistický podtext. Dochází k šikanování, které vede až k ublížení na zdraví. Vychází to z výchovy v romské komunitě, kdy rodina se studiem většinou nesouhlasí a dítě nepodporuje. Jejich snahou je studium překazit. Tímto postojem ke vzdělání jsou především pověstní Olašští Romové (5).

1.6 Speciální školy

Jedná se o dřívější zvláštní školy, které z minulých let mají nálepku škol, kam chodí „hloupé a nepřizpůsobivé“ děti. Pravdou je, že zhruba 80 % romských dětí navštěvuje speciální školu. Tento vývoj nebyl nikdy řešen a bylo schůdnější romské dítě umístit do této školy než upřednostnit individuální přístup učitele v základní škole. Tento stav se zavedením asistentů se snad bude odebírat lepším směrem a pokusí se začlenit více romských dětí do výuky na základních školách, i když současný trend ve specializovaných školách dává možnosti dosáhnout vyšší úrovně znalostí a dovedností při respektování romských specifíků (21).

V roce 1998 byl zpracován ve Výzkumném ústavu pedagogickém program „Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského původu“, který vychází ze zkušeností učitelů a ředitelů zvláštních škol. Hlavním cílem je vyjít vstříc dětem romského etnika a zdokonalit jejich vzdělávání.

Rozdíl mezi speciální a základní školou spočívá v tom, že ve speciální škole v prvním stupni jsou plněny tři funkce:

- ❑ Adaptační – přechod dítěte z rodiny do školy.
- ❑ Propedeutickou a diagnostickou – jejichž funkce spočívají ve zvládnutí základních schopností, aby do učebních osnov byly zahrnuty činnosti, které jsou blízké romskému etniku (romská historie, jazyk).

1.6.1 Střední a vysoké školy

Podle průzkumu a zprávy Rady vlády o situaci národnostních menšin v České republice, jsou jen 2 % Romů s vysokoškolským vzděláním a 13 % se středoškolským vzděláním. To má v současné době za následek, že v tržním hospodářství dochází k propouštění romských občanů, jelikož v převážné většině nesplňují kvalifikační požadavky.

Jako řešení této otázky se nabízí současná podpora státu, kdy při přijetí romského žáka na střední školu je možnost přidělení studijního stipendia. Může však nastat otázka, zda nedochází k diskriminaci ostatních žáků? V podstatě se jedná o pozitivní diskriminaci, kdy je pro romského studenta důležitá tato podpora, protože od rodičů nelze očekávat pozitivní přístup a podporu (12).

Je nutností dát šanci a příležitost romským studentům, kteří jsou ochotni a schopni vyššího vzdělání a motivovat je k osobnímu růstu. Zde může spatřovat jednu z pozitivních cest, na které se mladí Romové úspěšně začlení do majoritní společnosti. Mohou se však vyskytnout negativní dopady a pozitivní diskriminace může přerůst v závislost a pocit nerovnocennosti (23).

1.7 Vztah romského dítěte ke škole

V závěru výchovy romského dítěte ve školském zařízení je možno shrnout několik příčin, které do značné míry ovlivňují vztah ke škole:

- ❑ Odlišnost vyučovacího jazyka od jejich mateřštiny.
- ❑ Špatné bydlení a životospráva.
- ❑ Malá motivace ze strany rodičů – chybí stimulace.
- ❑ Absence předškolní přípravy – chybí docházka do mateřských škol.
- ❑ Odlišné životní cíle a morální hodnoty.
- ❑ Odmítavý postoj spolužáků k romským dětem, kdy vzniká diskriminace, rasismus, posmívání.
- ❑ Nerozvinutá jemná motorika, psaní a kreslení.
- ❑ Neochota rodičů pořídit dětem základní školní potřeby.
- ❑ Nedostatečná připravenost učitelů pro práci s minoritami **(20)**.

Romské děti řadíme do skupiny dětí, mládeže a studentů, kteří jsou v převážné míře dle zákona osobami se zdravotním postižením, zdravotně znevýhodněnými a sociálně znevýhodněnými. Určitě mají právo na vzdělání a musíme uzpůsobit jejich vzdělání potřebám a možnostem. Je zapotřebí vytvářet nezbytnou podporu a rozvíjet poradenskou pomoc školám při vzdělávání romských dětí. Tento problém je nutno brát jako celospolečenský.

1.7.1 Romské dítě mezi spolužáky

Romské dítě se tělesně liší od gádžů velmi málo a to tak, že na něm jeho původ nikdo nepozná. V dospělosti má možnost volby, zda Romem zůstane nebo se bude snažit odpoutat od svého národa. Dítě však tuto možnost nemá, a proto jeho vztah mezi spolužáky je vypjatý. Sami gádžovští rodiče nabádají svoje děti, aby se od romských dětí distancovaly. Proto se od romského dítěte ve škole odtažují, nechtějí sedět vedle něj v lavici a často dochází k šikaně **(28)**.

Romské děti patří dle sociometrických výzkumů v základních školách, ve kterých mají neromské spolužáky, spíše mezi děti neoblíbené. Nárůst neoblíby je tím vyšší, čím větší je nárůst romských dětí. Bylo zjištěno, že romské děti mají v oblibě gádžovské děti, které jsou agresivní a neposlušné. Je to reakce na to, že jiní spolužáci nepřijmou romské děti. Pro Roma není snadné získat kamaráda, a proto je ochoten se podřít každému, kdo jej přijme do party. Je to jasný projev vzniku příčiny, kdy romské dítě se účastní na kriminálních praktikách, jimiž si získávají peníze na alkohol, drogy a hrací automaty.

Také velkým problémem je soužití starších Romů s mladšími neromskými spolužáky. Je zde i znatelný rychlejší biologický vývoj, kdy věkový rozdíl mezi spolužáky je dvouletý. Z toho hrozí rozklad třídy, šikana a jiná trestná činnost **(16)**.

1.8 Výchova z hlediska společnosti

Jedním z velmi významných tradic romské kultury je skutečnost, že nad organizačním principem převažuje příbuzenství. To má za následek, že každá osoba se hlásí k určité příbuzenské skupině a tím získává svoji identitu a podle ní se chová. Takto smýšlející člověk, který se hlásí k romské kultuře se v první řadě chová a cítí jako Rom. Ačkoliv není rodinná nebo rodová identita jediná či výlučná kolektivní identifikace sociálně vyloučených Romů, je nutno počítat s tím, že soužití s početnou rodinou je pro sociálně vyloučené Romy mnohem přístupnější než žít v běžném prostředí majoritní společnosti **(3)**. Takové to jednání má za následek, že jsou Romům přiřazované určité vlastnosti nebo mají dané sociální postavení a jsou plně předurčeni ke vzájemným vazbám mezi Romy a majoritní společností. To souvisí s takovou skutečností, že všichni Romové jsou hozeni do jedné skupiny a chování vůči minoritní skupině je spíše negativní **(6)**.

Zde kde? již v minulosti vznikl protiromský rasismus, který má v Evropě starou tradici. Dokud Romové kočovali, bylo zvykem vštěpovat rasistické předsudky už nejmenším dětem: „Když budeš zlobit, seberou tě cikáni.“ V dnešní době děti v majoritní společnosti slyší „jen“ stálé řeči, které směřují k romské nenávisti, většinou bez zmínky o tom, že jsou to také lidé, kteří byli, jak praví americká ústava, „stvořeni jako rovní“ – i nám, gádžům **(27)**.

Základem společenství zůstává rodina a veškerá činnost Romů se týká zabezpečení rodiny a to jak ve městech, tak i v osadách. Ve městech existuje pouze optický klam, který

nám připadá, že počet Romů je stále více. To je následek sociálně vyloučených lokalit. Existuje řada rozdílů mezi minoritní a majoritní společností, kdy je těžko ovlivnitelná výchova ze strany společnosti.

Výchova romských dětí a mládeže z hlediska společnosti je značně ztížená, jelikož romské dětství je kratší než u majoritní společnosti. Je to dáno biologicky, pubertou. Ještě více než anatomicke – fyziologické sexuální dozrávání je však patrně uspíšeno – v souladu s romskou tradicí – zahájení sexuálního života. Děti jsou častěji zapojeni do aktivit, které dělají dospělí členi komunity. Druhý velký rozdíl souvisí s vysokou kohezí romské rodiny. Děti se od malička zúčastňují rozhovorů o záležitostech dospělých a podílí se i na rozhodování **(8)**.

V romské komunitě dětství a dospívání většinou končí založením vlastní rodiny, kdy Romové vstupují do manželství velmi brzy. I ve výběru partnera je podstatný rozdíl u romské komunity. Dívky si často musejí brát muže, které jim vybrali rodiče. Romské dívky se většinou nevdávaly z čisté a romantické zamilovanosti, ale uposlechly příkazu své rodiny. Vždyť úkolem dcer bylo uzavřít dobré a uvážlivé manželství, aby došlo ke spojení dvou rodin, protože při sloučení vznikne rodině větší prestiž. Takto smluvená svatba se odehrála pouze v kruhu rodiny **(18)**.

Romské děti se neustále setkávají s bariérou předsudků, s podceňováním, s odstupem nebo někdy i s přímými projevy společenské či rasové nesnášenlivosti. Není pak divu, že pokud se jim nepoda pomocná ruka, rada nebo nejsou pochopeni, vytváří se u mnohých z nich další obranné mechanismy. Převážně u dětí a mládeže dochází k opačnému, negativnímu chování, kdy jsou zaháněni do izolace společenské. Zde jsou velmi tristní důsledky, kdy někteří Romové se po těchto zkušenostech začínají zcela pochopitelných důvodů stydět za svůj cikánský původ **(22)**.

Pokud budeme porovnávat některé výzkumy veřejného mínění o „cikánech“ dospějeme k názoru respondentů, že ve většině případech mají zkreslené představy a negativní rysy, které převažují nad pozitivními rysy:

- ☐ Hlučnost.
- ☐ Nedostatek hygieny.
- ☐ Agresivita.

- ❑ Alkoholismus.
- ❑ Drogy.

Pozitivní rysy:

- ❑ Společenská.
- ❑ Veselost.
- ❑ Lásky k rodině a dětem.
- ❑ Lásky k hudbě.
- ❑ Odvaha.

Současná pozice Romů je velmi komplikovaná a nesnadná. Mnozí z nich ještě nechápou svět, do kterého se dostali. Jsou stále pod tlakem rodiny, spolužáků nebo učitelů. Dřívější opora rodu zde přitom většinou není. Vnitřní struktura romského společenství, jeho zákony a normy jsou již často rozbity **(5)**.

Nevyhovující socioekonomické podmínky, jako významný faktor determinující dětství, se objevují různá specifika u sociálně vyloučených rodin, především z důvodu přeplněných bytů, ve kterých matky s dítětem nemají svoje soukromí. Pravděpodobně je to jeden z důvodů proč se nerozvíjí kognitivní schopnosti dětí a následně dochází ke střetům při zapojování se do kolektivu.

Existuje několik příčin diskriminace, které jsou důsledkem sociálního vývoje Romů a celkového přibližování se majoritní společnosti. Tento vývoj má samozřejmě negativní dopad na dospívající mládež a rozvoj osobnosti dítěte. Mezi podstatný problém patří bydlení, jak jsem již uvedl výše. Bydlet v bytech se nám zdá velice jednoduché, ale že to zase tak jednoduché není, o tom se Romové přesvědčují denně. Náhle se ocitli v nových bytech situovaných převážně na sídlištích. Velmi početné romské rodiny byli v rámci programu likvidace osad přestěhováni do městských bytů a musely ze dne na den začít žít s jinou kulturou. Devastace bytů romskými obyvateli, o které čteme v novinách, je důsledkem vztahu k jejich „domu – bytu“ **(29)**.

S bytovou otázkou úzce souvisí problém bydlení v rámci sociálně vyloučených lokalit. Na území města Českých Budějovic se nacházejí tři lokality s vyšší koncentrací romského obyvatelstva. Největší lokalitou představuje sídliště Máj, následuje bytový dům v ulici Vrbenská 3/4 a poslední lokalitou je bývalá ubytovna na ulici Okružní. Některé

z těchto lokalit vznikly jako náhradní forma ubytování pro jednotlivce a rodiny, které z nějakého důvodu přišly o své předchozí bydlení. K prohlubující se izolaci v těchto lokalitách v mnoha případech přispívají obce, do jejichž teritoria stavby patří. Zde by mohla být částečně výjimka pro sídliště Máj, které není izolované od majoritní společnosti. Mnohé města či obce považují za správné, že prostorovou agregací dosáhnou efektivního a bezpečnostního hlediska. Pro tyto lokality ve většině případech je příznačná i špatná občanská vybavenost a dopravní obslužnost, což má negativní dopad na školní docházku dětí **(10)**.

Dalším velkým sociálním problémem je nezaměstnanost Romů, která dosahuje dle lokalit 50 % až do 95 %. Míra nezaměstnanosti v romské komunitě je 3,4krát vyšší (18,9%) než v majoritní společnosti (5,5 %). Ve srovnání s ostatními obtížně zařaditelnými skupinami dosahující vyššího podílu na celkovém počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání občané se sníženou pracovní schopností (14,9 %) a absolventi škol (13,2 %). Základní a podstatnou otázkou při zaměstnávání Romů zůstává jejich vzdělanost **(27)**.

Získávání kvalifikace romské populace, hrazené státem nebo různými občanskými sdruženími a nadacemi, se zaměřuje zejména na funkce v sociální sféře – romský poradce, romský asistent, ve školské sféře – romský učitel, romský poradce. V bezpečnostních sborech se jedná o romského poddůstojníka, praporčíka či strážného.

Jednou z dalších forem diskriminace při přijímání do zaměstnání je, že je sice nabídnut pracovní poměr, ale za velmi nepříznivých platových nebo pracovních podmínek, které však uchazeč nemůže přijmout.

Nemalou úlohu při zaměstnávání Romů hraje i celkově zhoršený zdravotní stav romské populace. To má návaznost na poskytování sociálních dávek, které ve většině případech mají demotivační dopad. Jedná se při tom o nízko příjmové skupiny obyvatel, které se projevují chováním na trhu práce. Jde však o názor, který v rámci objektivitu musíme revidovat, jelikož v současné době demotivační charakter sociálních dávek musí být jak v souladu s optimální korelací s hmotným zabezpečením uchazečů o zaměstnání, tak s příjmovou stránkou nízko příjmovým obyvatelstvem. Tyto sociální dávky je potřeba doplnit řadou doprovodných možností **(27)**.

Musíme si uvědomit, že nízko příjmové skupiny obyvatelstva, kam patří romské obyvatelstvo, má nízké vzdělání a vykonává převážně pomocné pracovní činnosti. Jedná se

např. o sezónní práce – přidavači, pomocníci apod. Jejich příjem je nejen nízký, ale často i nepravidelný. V těchto případech mohou sociální dávky vyrovnávat platové výkyvy a současně navyšovat finanční prostředky a udržovat takovou úroveň nízko příjmových vrstev obyvatelstva, která odpovídá jejich sice nízkému, ale přece jenom určitému sociálnímu statusu.

V případě, že není dlouhodobé pracovní zařazení pro romské obyvatelstvo, Romové ztrácejí postupně pracovní návyky, ale i chuť „hledat“ práci. To se projevuje tím, že dávají přednost jiným „snazším“ finančním zdrojům, mezi které patří kromě dávek sociálního zabezpečení i kriminalita. Jelikož romské děti a mládež se podílí na spolurozhodování v rodině, tak už zde vznikají první příčiny patologických jevů **(21)**.

Další příčinou, která vede k sociálně patologickým jevům je zadlužování. Tento jev se šíří převážně v sociálně vyloučených lokalitách. Nejčastější formy dluhů jsou:

- ❑ Neplacení nájemného.
- ❑ Bankovní i nebankovní půjčky.
- ❑ Neplacení výživného.
- ❑ Pokut.
- ❑ Zdravotního pojištění.
- ❑ Splátky na zboží – úvěr, leasing.

Takovéto zadlužení, z něhož se rodiny většinou nemohou dostat, lze charakterizovat jako dluhové pasti. Osoba, která se v takové pasti ocitne, není motivována pracovat, protože o výdělek za zaměstnání by jej připravili exekutoři nebo lichváři **(6)**.

Dlužníci se dostanou do kruhu stále nových půjček, narůstají jim úroky a lichvářům odevzdají téměř všechny vydělané peníze. Lichvář je v romské komunitě převážně váženou a respektovanou osobou. Nutno dodat, že to není výsada romské komunity, ale spíše se vyskytuje v sociálně vyloučených lokalitách. Typickým rysem lichvy je dlouhodobé poskytování půjček, na kterých jsou závislé i celé rodiny. S lichvou se nesou související trestné činy:

- ❑ Lichva dle § 218 trestního zákoníku.
- ❑ Vydírání dle § 175 trestního zákoníku.
- ❑ Útisk dle § 177 trestního zákoníku.

- ❑ Porušování domovní svobody dle § 178 trestního zákoníku.
- ❑ Loupež dle § 173 trestního zákoníku.
- ❑ Kuplířství dle § 189 trestního zákoníku **(31)**.

1.9 Osobní a národní identita Romů

„Te pes Rom dochudel pre kajso than sar gadžo, mek goreder dikhel opral pre Romender sar oda gadžo.“

„Když se Rom dostane na stejné místo jako gádžo, podceňuje ostatní Romy ještě hůř než ten gádžo.“

Rom se často tělesně liší od gádžů tak málo, že na něm jeho původ nikdo nepozná a on má fakticky volbu, zda Romem zůstane, či si změni úředně jméno a přestane se hlásit ke svému národu **(18)**.

Zřeknutím se vlastního romství může vést k tomu, že se Rom snaží zdůraznit své nové „gádžovství“ ještě větší distancí od svého bývalého národa, než jakou projevují gádžové. Tak tomu bývá u romských policistů, kteří chtějí, aby si získali náklonnost svých kolegů, a proto jsou na samotné Romy tvrdší a důraznější.

Smíšená manželství jsou jistě velkým přínosem k soužití mezi Romy a majoritní společností, zároveň však oslabují romskou identitu. Děti, které přijdou na svět, se mohou rázně rozhodovat buď pro „gádžovství“ nebo pocítují stát se Romem.

Pro romskou identitu má velký význam samotná romština. Úsilí o jejich zachování, obohacení, rozvoj a kultivaci je potřeba ji co nejvíce podporovat. Určitě by se jí měli učit i romské děti, které tuto řeč nemají jako svůj mateřský jazyk **(29)**.

Pro normálního průměrného gádže je v dnešní době Rom stále více jen „černý“ asociál, kterému se nemůže věřit. Můžeme přeci od něj jen očekávat násilí, hrubost, lež, krádeže a jiné patologické jevy. Taktéž v romském člověku vidíme, že není schopen plánovat, vzdělávat se a je líný. Čím je tento stereotyp větší a silnější, tím více má charakter sebe naplňujícího proroctví. Určitě těmto názorům přispívají i média, včetně veřejnoprávních.

Druhou, méně zřetelnou, ne tak jasně uvědomovanou složkou či vrstvou gádžovského obrazu romství je svoboda, dalo by se říci i „nevázanost“. Romové jsou nespoutáni našimi běžnými konvencemi, odmítají chomout píchaček. Romský pracující jde do práce jen tehdy,

když se mu chce, a ani své děti nenutí chodit do školy. Chodí spát, když je ospalý, vstane, kdy chce, jí a pije, když má chuť a náladu. Není zdrženlivý ani ve svých sexuálních impulsech, kdy nebere ohledy na sousedy a taktéž neumí v sobě dusit vztek a zlost. Je mu cizí úcta a pokora před úřady, když na to přijde, tak dovede pohrozit třeba nožem. Pohrdá naší péčí o hygienu a medicínskými skrupulemi.

Situace, ve které dnes Romové jsou, zejména vinou sociální a mediální politiky státu, je velmi zlá. Dochází tak vlastně k útlaku, který Romy stíhá po celou dobu jejich bludné pouti po Evropě (7).

Sociální psychologie uvádí, že příslušníci dlouhodobě utlačované a pohrdané menšiny mají sklon převzít negativní obraz, který o nich majoritní společnost má. Tím vzniká skupinový komplex méněcennosti, pohrdání sebou samým, dokonce nenávisti k sobě a k vlastnímu lidu. Bylo by překvapující, kdyby se Romové mohli této strašné zákonitosti vymknout. Musíme tedy předpokládat, že nejhlubší, vytěsněná, nevědomá vrstva vlastní identity našich Romů je vyjádřena slovy: „*gádžové mají pravdu, my černí jsme k ničemu a nikdy to nebude jinak*“. Proto se musí snažit obě strany vzniklou situaci řešit, protože se týká nás všech. Vždyť žijeme v jednom státě. Současný stav však napovídá, že se soužití mezi námi bude ještě více zhoršovat, pokud ovšem nezačneme tuto situaci urychleně řešit.

2. Cíle práce a hypotézy

Cílem této práce je zjistit příčiny a projevy trestné činnosti romských dětí a mládeže v okrese České Budějovice. Na základě poznatků z odborné literatury a svých zkušeností jsem stanovil 3 hypotézy:

2.1 Hypotézy

Hypotéza číslo 1

Výchova romských dětí a mládeže v sociálně patologické rodině má vliv na páchání jejich trestné činnosti.

Hypotéza číslo 2

Romské děti páchají trestnou činnost nejčastěji ve vrstevnických skupinách.

Hypotéza číslo 3

Hlavní příčinou trestné činnosti romských dětí a mládeže je bydlení v sociálně vyloučených lokalitách.

3. Metodika

3.1. Použité metody

Ve své práci jsem zvolil metodu kvantitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum je takový výzkum, k jehož výsledkům se výzkumník dostane pomocí obsahové analýzy dokumentů. Jedná se o společenské jevy, které se zkoumají na základě oficiálních, osobních či jiných dokumentů. Tento výzkum můžeme rozdělit do několika částí. Dokumenty lze dělit podle *personifikace* (vztah ke konkrétní osobě) - *osobní* a *neosobní*. Do osobní personifikace řadíme např. dopisy, deníky či memoáry. V neosobní personifikaci hledáme údaje ze statistik, úředních dokumentů, zpráv apod. Následně lze dokumenty rozlišit na *oficiální*, což jsou úřední dokumenty, které bývají závazné a objektivizované. Řadíme sem zákony, vyhlášky, nařízení, ale mohou se sem také zařadit statistické ročenky. Dále jsou to dokumenty *neoficiální*, které mívají zpravidla vyšší míru subjektivity, kam můžeme zařadit osobní korespondenci.

Dokumenty dále dělíme podle pramene na *primární* (prvotní) a *sekundární* (druhotné). Primární prameny jsou bezprostředním záznamem událostí situace, chování, názoru apod. Jde o prameny, které pocházejí od samotných aktérů, svědků a tyto následně zachycují. V tomto případě se jedná o osobní dokumenty, chorobopisy, soudní protokoly, úřední spisy apod. Prameny sekundární jsou již zpracované primární prameny. Jsou to např. statistické zprávy, zprávy o zdravotních stavech určité populace apod (4).

Ve svém výzkumu jsem použil následující zdroje dat – spisy státní správy. Jedná se o vyšetřovací spisy, a proto jde o neosobní, oficiální a primární dokumenty. Jelikož jsem zvolil dokumenty, které obsahují informace jen těžko dostupné, mohou

pomoci k získání přehledu o sociálních problémech romského obyvatelstva a to především dětí a mládeže. Jako velkou výhodou vidím v tom, že data jsou velice relevantní a nejsou vystavena působení zdrojů chyb či zkreslování.

3.2. Charakteristika zkoumaného souboru

3.2.1 Popis prostředí výzkumu

Praktická část bakalářské práce obsahuje analýzu vyšetřovacích spisů. Pachatelé a oběti trestných činů páchaných romskými dětmi a mládeží se rekrutují z okresu České Budějovice.

3.2.2 Rozbor výzkumného vzorku

Pro výzkum byly provedeny rozborů dokumentace vyšetřovacích spisů. Zkoumané objekty se dopouštěly trestných činů a pocházejí z území okresu České Budějovice. Použité dokumenty ve výzkumu byly zvoleny na základě přesného a složitějšího výběru. Byla snaha, aby cíl práce co nejvíce korespondoval se zjištěnými skutečnostmi a podal ucelený pohled na příčiny a projevy trestné činnosti romských dětí a mládeže. Zároveň byly odkryty podstatné věci, které se podařilo získat provedenou analýzou výše uvedených zdrojů. Interpretace výsledků nebyla jednoduchá a daný vzorek těžko může vyobrazovat celkový stav romského etnika, ale může poskytnout nástin řešení příčin daného problému.

Jelikož budu porovnávat rok 2008 s rokem 2009, kdy v průběhu těchto let došlo k trestné činnosti na území okresu České Budějovice u nezletilých dětí v 200 případech a mladistvých v 217 případech, provedl jsem zjištění informací ve všech vyšetřovacích spisech.

Data byla získána z vyšetřovacích spisů a týkala se trestných činů, které spáchali romské děti a mládež v letech 2008 - 2009. Byla pořízena z archivů Krajského ředitelství policie, Jihočeského kraje v Českých Budějovicích v průběhu ledna 2010 – února 2010. Data byla pořízena samostudiem spisů v prostorách kriminální služby a

vyšetřování policie, kde bylo možno provádět výpisky. O prostudování spisů jsem písemně žádal vedení SKPaV České Budějovice a k zajištění ochrany osobních dat osob získaných ze spisů ve smyslu zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, jsem učinil prohlášení o mlčenlivosti.

4. Vlastní výzkum

4.1 Případové studie

V socializačním procesu má významný podíl dítě, které zaujímá přirozené prostředí výchovy. K tomuto samozřejmě patří i rodina a vrstevnická skupina. Po celou dobu v těchto socializačních procesech probíhá osvojování životních rolí.

Tabulka číslo: 1

Celkový počet trestných činů nezletilých v roce 2008 v okrese České Budějovice

Trestné činy nezletilých ve věku 1-14 let v roce 2008 na okrese České Budějovice							
Trestné činy	1-14 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Obecná kriminalita	106	67	24	5	65	11	30
Hospodářská Kriminalita	6	5	1	0	4	1	1
Spácháno chlapci	105	65	25	5	63	11	30
Spácháno dívkami	7	7			6		1

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2008 na území okresu České Budějovice bylo spácháno nezletilými dětmi ve věku 1-14 let celkem 112 trestných činů. Při tomto bylo spácháno 106 trestných činů obecné kriminality. Hospodářské kriminality v tomto období bylo spácháno 6 trestných činů.

Z počtu 106 trestných činů obecné kriminality se v 67 případech dopustili prvního trestného činu. V 24 případech se dopustili jednání nejméně po druhé a v 5 případech to již bylo nejméně po čtvrté.

V tomto roce se nezletilý trestného činu dopustil sám v 65 případech, v 11 případech se sourozencem a v 30 případech v partě.

V oblasti hospodářské kriminality se nezletilý dopustily prvního trestného činu v 5 případech a jedenkrát nejméně po druhé. Tuto trestnou činnost nezletilý ve 4 případech spáchal sám, v jednom případě se sourozencem a jedenkrát v partě.

Celkově se dopustili chlapci trestné činnosti ve 105 případech a dívky v 7 případech. Z tohoto počtu se chlapci páchali v 65 případech trestné činnosti poprvé, v 25 případech nejméně po druhé a v pěti případech to bylo nejméně po čtvrté. V 63 případech se trestné činnosti dopustil chlapec sám, v 11 případech se sourozencem a ve 30 případech v partě.

Dívky se v roce 2008 na území okresu Českých Budějovic dopustily celkem v 7 případech trestných činů. Jejich trestná činnost byla prvotní. V 6 případech se jí dopustily samy -dívky a v jednom případě to bylo v partě.

Tabulka číslo: 2

Celkový počet trestných činů mladistvých v roce 2008 v okrese České Budějovice

Trestné činy mladistvých ve věku 15-17 let v roce 2008 na okrese České Budějovice							
Trestné činy	15-17 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Obecná kriminalita	115	77	30	8	71	9	35
Hospodářská kriminalita	11	9	1	1	8	1	2
Spácháno chlapci	111	72	30	9	68	10	33
Spácháno dívkami	15	14	1		11		4

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2008 bylo na území okresu České Budějovice mladistvými spácháno celkem 126 trestných činů. Z toho bylo 115 trestných činů obecné kriminality a 11 trestných činů hospodářské kriminality.

V 77 případech obecné kriminality byl trestný čin spáchán mladistvým prvně, v 30 případech nejméně po druhé a v 8 případech to bylo nejméně po čtvrté. Tuto trestnou činnost spáchal sám mladistvý v 71 případech sám, v 9 případech se sourozencem a v 35 případech v partě.

V 11 případech hospodářské kriminality byl trestný čin spáchán mladistvým prvotně, v jednom případě nejméně po druhé a v jednom případě nejméně po čtvrté.

Tuto trestnou činnost spáchal mladiství v 8 případech sám, v jednom případě se sourozencem a ve dvou případech v partě.

Celkově se chlapci ve věku 15 - 17 let dopustili 111 trestných činů. V 72 případech se dopustili trestného činu prvotně, ve 30 případech nejméně po druhé a v 9 případech nejméně spáchali trestný čin po čtvrté.

Dívky ve věku 15 – 17 let se dopustily celkem 15 trestných činů. Ve 14 případech se jednalo o první trestný čin a v jednom případě to bylo již minimálně po druhé. V 11 případech spáchali trestnou činnost samy a ve 4 případech v partě.

Jelikož jsem provedl analýzu každého spisu a na základě svých osobních znalostí a zkušeností jsem získal relevantní informace o trestných činech romských dětí a mladistvých, které následně uvedu. Vybral jsem, především ty trestné činy, na kterých se romská mládež nejvíce podílí. Těmito trestnými činy jsou:

- Krádeže dle § 205 trestního zákoníku.
- Porušování domovní svobody dle § 178 trestního zákoníku.
- Loupeže dle § 173 trestního zákoníku.
- Ublížení na zdraví dle § 146 trestního zákoníku.

Tabulka číslo: 3

Celkový počet TČ romských dětí ve věku 1-14 let na okrese České Budějovice v roce 2008

Trestné činy spáchané romskými dětmi ve věku 1-14 let v roce 2008 na okrese České Budějovice							
Trestné činy	1-14 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Loupež	15	14	1		3	2	10
Ublížení na zdraví	9	8	1		3	1	5
Porušování dom. Svobody	11	9	2		8	1	2
Krádeže	17	14	3		12		5
Ostatní TČ	8	6	2		7		1
Chlapci	57	48	9		31	4	22

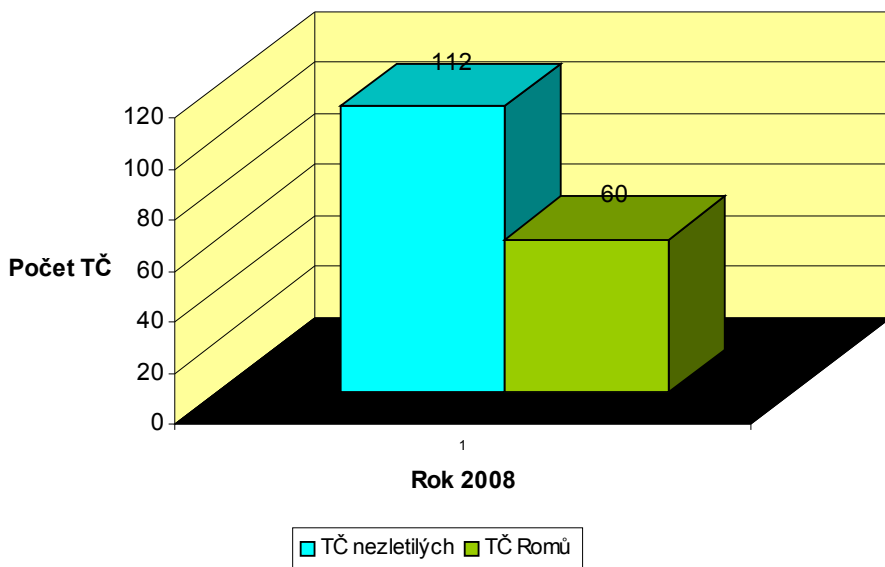
Dívky	3	3		2		1
-------	---	---	--	---	--	---

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2008 bylo na území okresu České Budějovice spácháno nezletilými romskými dětmi celkem 60 trestných činů. V 51 případech to byla prvotní trestná činnost. V 9 případech se trestného činu dopustili nejméně po druhé. Trestné činnosti se sám nezletilý dopustil ve 33 případech, se sourozencem ve 4 případech a v partě v 23 případech.

Graf číslo: 1

Trestné činy nezletilých 1-14 let v roce 2008

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu je patrné, že kriminalita romský dětí je nadpoloviční oproti celkovému počtu trestných činů všech nezletilých dětí (1-14 let).

V následující tabulce uvádím kolik dětí, které páchaly trestnou činnost, navštěvuje základní školu pravidelně a kolik je jich umístěno ve výchovných ústavech.

Tabulka číslo: 4

Pravidelná školní docházka a umístění ve výchovných ústavech v roce 2008

Pravidelná školní docházka 2008	ANO	NE	Žák ZVŠ	DÚ	VÚ	Ostatní
Nezletilý	28	55	5	23	11	18
Romské děti	12	20	4	11	6	7

Zdroj: vlastní výzkum

Z této tabulky vyplývá kolik nezletilých, kteří se dopustili trestné činnosti na území okresu České Budějovice, nedodržují pravidelnou školní docházku. Jde o 55 žáků. Z celkového počtu žáků je umístěno 34 žáků ve výchovných ústavech.

Následně v tabulce jsou údaje o romských dětech, které se dopustily trestné činnosti na území okresu České Budějovice v roce 2008.

Z docházky je patrné, že 20 romských dětí nedochází pravidelně do školy. Ve sloupci ostatní se jedná o děti, které jsou umístěné v jiných zařízeních, spolecích, komunitách... než je uvedeno v tabulce. Jedná se o případy pěstounské péče apod.

Další analýzou dat jsem dospěl k porovnání vlivu rodiny na výchovu romských dětí. Zaměřil jsem se na rodinu především z hlediska zaměstnanosti rodičů a jejich trvalému bydlišti. V tabulce je uvedena lokalita, podle trvalého bydliště, kde rodina bydlí. Tuto jsem rozdělil na bydlení v sociálně vyloučené lokalitě a mimo sociálně vyloučenou lokalitu.

Tabulka číslo: 5**Zaměstnanost rodičů nezletilých dětí a lokalita trvalého bydliště v roce 2008**

Rodiče zaměstnání 2008	Oba	Jeden	Oba nezam.	Rozvedeni	Vyloučená lokalita	Nevyloučená lokalita
Celkově 82 rodin	18	22	38	4	57	35
Romští r. 41 rodin	5	10	25	1	33	12

Zdroj: vlastní výzkum

Z hlediska zaměstnanosti rodičů dětí, které spáchaly trestnou činnost, byli oba rodiče zaměstnání v 18 případech, jeden zaměstnaný rodič byl v 22 případech a v situaci, kdy oba rodiče jsou nezaměstnání bylo 38 případů.

Druhé hledisko, bylo zaměřeno jen na zjišťování zaměstnání romských rodičů. Zde bylo zjištěno, že v případech, ve kterých se romské dítě dopustilo trestné činnosti, jsou oba rodiče zaměstnání v 5 případech, jeden rodič v 10 případech a v situaci, kdy byli oba rodiče nezaměstnání bylo 25 případů.

Z celkového počtu 57 rodičů, kteří měli trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě, bylo 33 rodin romské populace. Z celkového počtu 35 rodin, které měly trvalé bydliště mimo sociálně vyloučenou lokalitu, bylo 12 romských rodin.

V poslední řadě bylo zjišťováno, kolik dětí je závislých na návykové látce (drogy, alkohol). Tyto informace však jsou nerelevantní, jelikož šlo o informace, které dítě samo přiznalo. Tato skutečnost by neobjektivně vyjadřovala hodnoty závislosti na návykových látkách.

Tabulka číslo: 6**Celkový počet trestných činů nezletilých v roce 2009 v okrese České Budějovice**

Trestné činy nezletilých ve věku 1-14 let v roce 2009 na okrese České Budějovice							
Trestné činy	1-14 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Obecná kriminalita	87	55	22	10	58	9	20
Hospodářská kriminalita	7	6	1	0	5	0	2
Spácháno chlapci	87	48	23	9	52	9	19
Spácháno dívkami	7	7			6		1

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2009 na území okresu České Budějovice bylo spácháno nezletilými dětmi ve věku 1-14 let celkem 94 trestných činů. Při tomto bylo spácháno 87 trestných činů obecné kriminality. Hospodářské kriminality v tomto období bylo spácháno 7 trestných činů.

Z počtu 94 trestných činů obecné kriminality se v 55 případech dopustili nezletilý prvního trestného činu. V 22 případech se dopustili nezletilý jednání nejméně po druhé a v 10 případech to již bylo nejméně po čtvrté.

V tomto roce se nezletilý trestného činu dopustil sám v 58 případech, v 9 případech se sourozencem a v 20 případech v partě.

V oblasti hospodářské kriminality se nezletilí dopustili prvního trestného činu v 6 případech a jedenkrát nejméně po druhé. Tuto trestnou činnost nezletilý v 5 případech spáchal sám a dvakrát v partě.

Celkově se dopustili chlapci trestné činnosti v 87 případech a dívky v 7 případech. Z tohoto počtu se chlapci dopustili v 48 případech trestné činnosti poprvé, v 23 případech nejméně po druhé a v 9 případech to bylo nejméně po čtvrté. V 52 případech se trestné činnosti dopustil chlapec sám, v 9 případech se sourozencem a v 9 případech v partě.

Dívky se v roce 2009 na území okresu Českých Budějovic dopustily celkem v 7 případech. Jednalo se o jejich prvotní trestnou činnost. V 6 případech se jí dopustily samy a v jednom případě to bylo v partě.

Tabulka číslo: 7

Celkový počet trestných činů mladistvých v roce 2009 v okrese České Budějovice

Trestné činy mladistvých ve věku 15-17 let v roce 2009 na okrese České Budějovice							
Trestné činy	15-17 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Obecná kriminalita	92	69	20	3	55	12	15
Hospodářská kriminalita	10	9	1		7		3
Spácháno chlapci	90	62	15	2	52	12	15
Spácháno dívkami	12	11	1		10		2

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2009 bylo na území okresu České Budějovice mladistvými spácháno celkem 102 trestných činů. Z toho bylo 92 trestných činů obecné kriminality a 10 trestných činů hospodářské kriminality.

V 69 případech obecné kriminality byl trestný čin spáchán mladistvým prvně, v 20 případech nejméně po druhé a ve 3 případech to bylo nejméně po čtvrté. Tuto trestnou činnost spáchal sám mladiství v 55 případech, v 12 případech se sourozencem a v 15 případech v partě.

V 9 případech hospodářské kriminality byl trestný čin spáchán mladistvým pravotně, v jednom případě nejméně po druhé. Tuto trestnou činnost spáchal mladistvý v 7 případech sám a ve 3 případech v partě.

Celkově se chlapci ve věku 15 - 17 let dopustili 90 trestných činů. V 62 případech se dopustili trestného činu prvotně, v 15 případech nejméně po druhé a ve 2 případech nejméně spáchali trestný čin po čtvrté.

Dívky ve věku 15 – 17 let se dopustily celkem 12 trestných činů. V 11 případech se jednalo o první trestný čin a v jednom případě to bylo již minimálně po druhé. V 10 případech spáchaly trestnou činnost samy a ve 2 případech v partě.

Tabulka číslo: 8

Celkový počet TČ romských dětí ve věku 1-14 let na okrese České Budějovice v roce 2009

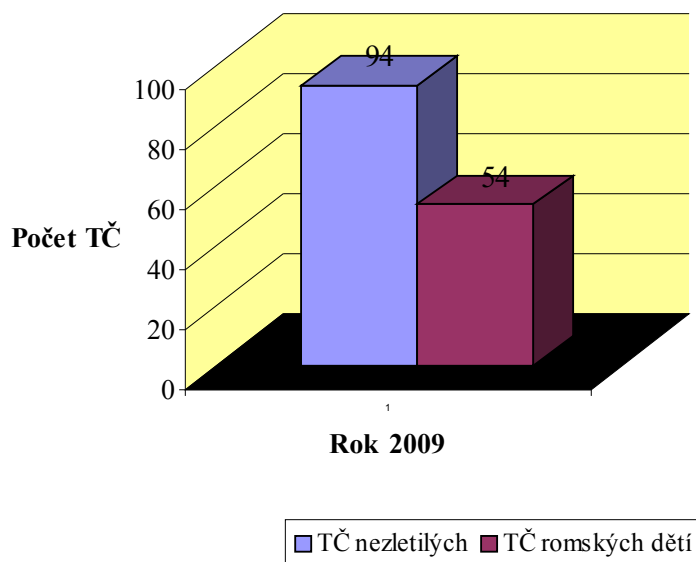
Trestné činy spáchané romskými dětmi ve věku 1-14 let v roce 2009 na okrese České Budějovice							
Trestné činy	1-14 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Loupež	10	9	1		3	1	6
Ublížení na zdraví	7	6	1		4	1	2
Porušování dom. svobody	9	7	2		7		2
Krádeže	22	14	6	2	14	1	7
Ostatní TČ	6	5	1		4		2
Chlapci	50	41	9		30	3	17
Dívky	4	4			2		2

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2009 bylo na území okresu České Budějovice spácháno nezletilými romskými dětmi celkem 54 trestných činů. Ve 45 případech se jednalo o prvotní trestnou činnost. V 9 případech se trestného činu dopustili nejméně po druhé a ve 2 případech to bylo nejméně po čtvrté. Trestné činnosti se sám nezletilý dopustil ve 32 případech, se sourozencem ve 3 případech a v partě v 19 případech.

Graf číslo: 2

Trestná činnost nezletilých v roce 2009

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu je patrné, že kriminalita romských dětí je i v roce 2009 nadpoloviční, i když je celkový pokles nápadu TČ.

V následující tabulce uvádím, kolik dětí (1-14 let), které páchaly trestnou činností, navštěvuje základní školu pravidelně a kolik je jich umístěno ve výchovných ústavech.

Tabulka číslo: 9

Pravidelná školní docházka a umístění ve výchovných ústavech v roce 2009

Pravidelná školní docházka 2009	ANO	NE	Žák ZVŠ	DÚ	VÚ	Ostatní
Nezletilý	22	43	7	22	7	12
Romské děti	8	17	4	9	4	7

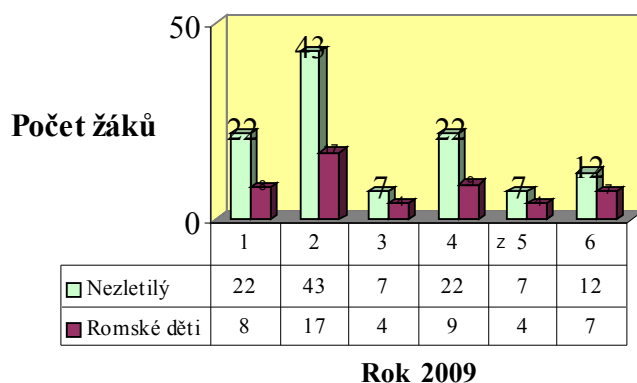
Zdroj: vlastní výzkum

Z této tabulky vychází údaje o nezletilých, kteří se dopustili trestné činnosti na území okresu České Budějovice v roce 2009 a nedodrží pravidelnou školní docházku. Jde o 43 žáků. Z celkového počtu žáků je umístěno 29 žáků ve výchovných ústavech. Následně v tabulce jsou údaje o romských dětech (1-14 let), které se dopustily trestné činnosti na území okresu České Budějovice v roce 2009.

Z docházky je patrné, že 43 nezletilých dětí nedochází pravidelně na povinnou školní docházku a z těchto 43 dětí je 17 romských dětí. Ve sloupci ostatní je 12 nezletilých, z toho 7 romských dětí.

Graf číslo: 3

Povinná školní docházka v roce 2009

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka číslo: 10

Zaměstnanost rodičů nezletilých dětí a lokalita trvalého bydliště v roce 2009

Rodiče zaměstnání 2009			Oba nezam.	Rozvedeni	Vyloučená lokalita	Nevyloučená lokalita
	Oba	Jeden				
Celkově 75 rodin	12	12	44	7	44	21
Romští r. 54 rodin	3	11	37	3	35	11

Zdroj: vlastní výzkum

Z hlediska zaměstnanosti rodičů dětí, které spáchaly trestnou činnost, byli oba rodiče zaměstnáni ve 12 případech, jeden zaměstnaný rodič byl v 12 případech a v situaci, kdy oba rodiče byli nezaměstnáni, bylo 44 případů.

Druhé hledisko, bylo zaměřeno jen na zjišťování zaměstnání romských rodičů. Zde bylo zjištěno, že v případech, kdy se romské dítě dopustilo trestné činnosti, byli oba rodiče zaměstnáni ve 3 případech, jeden rodič v 11 případech a v situaci, kdy byli oba rodiče nezaměstnáni, bylo 37 případů.

Z celkového počtu 44 rodin, které měly trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě, bylo 35 rodin romské populace. Z celkového počtu 35 rodin, které měly trvalé bydliště mimo sociálně vyloučenou lokalitu, bylo 11 romských rodin.

Velký podíl na nezaměstnanost rodičů má vliv celosvětové krize. V současné době se hranice nezaměstnanosti blíží 10 %. Z výsledků je taktéž patrné, že romské obyvatelstvo má trvalé bydliště převážně v sociálně vyloučených lokalitách. Na území města České Budějovice se jedná především o sídliště Máj a ulici Vrbenská č. domu 3/4.

V následujících výsledcích se zaměřím na trestnou činnost mladistvých a mladistvých Romů ve věku 15-17 let za období roku 2008 a 2009. Budu porovnávat stejné hodnoty jako u nezletilých a nezletilých Romů.

Tabulka číslo: 11

Celkový počet TČ romské mládeže ve věku 15-17 let v okrese České Budějovice v roce 2008

Trestné činy spáchané romskou mládeží ve věku 14-17 let v roce 2008 v okrese České Budějovice							
Trestné činy	15-17 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Loupež	12	8	2	2	6	2	4
Ublížení na zdraví	10	6	3	1	8	1	1

Porušování dom. svobody	7	6	1		5		2
Krádeže	33	18	12	3	19	3	11
Ostatní TČ	5	5			4		1
Chlapci	61	41	15	5	31	4	26
Dívky	4	4			3		1

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2008 bylo na území okresu České Budějovice spácháno mladistvými Romy celkem 67 trestných činů, kdy v 45 případech to byla prvotní trestná činnost. V 15 případech se trestného činu dopustili nejméně po druhé a v 5 případech to bylo nejméně po čtvrté. Trestné činnosti se sám mladistvý dopustil ve 34 případech, se sourozencem ve 4 případech a v partě v 27 případech.

Tabulka číslo: 12

Nejčastější TČ romské mládeže ve věku 15-17 let v okrese České Budějovice v roce 2009

Trestné činy spáchané romskou mládeží ve věku 14-17 let v roce 2009 v okrese České Budějovice							
Trestné činy	15-17 let	1x	2x-3x	4x a více	Spáchal sám	Se sourozencem	V partě
Loupež	9	6	2	1	5	1	3
Ublížení na zdraví	8	6	2		7		1
Porušování dom. svobody	5	4	1		3		2
Krádeže	28	20	7	1	15	3	10
Ostatní TČ	3	3			2		1
Chlapci	51	34	15	2	31	3	17
Dívky	3	3			3		

Zdroj: vlastní výzkum

V roce 2009 bylo na území okresu České Budějovice spácháno mladistvými Romy celkem 51 trestných činů, kdy v 37 případech se jednalo o prvotní trestnou činnost. V 15 případech se trestného činu dopustili mladistvý nejméně po druhé a ve 2 případech to bylo nejméně po čtvrté. Trestné činnosti se sám mladistvý dopustil ve 34 případech, se sourozencem ve 3 případech a v partě v 17 případech.

Tabulka číslo: 13

Pravidelná školní docházka a umístění ve výchovných ústavech mladistvých v roce 2008

Pravidelná školní docházka 2008	ANO	NE	Žák ZVŠ	DÚ	VÚ	Ostatní
Mladistvý	37	24	4	10	4	10
Romská mládež	12	17	2	5	2	3

Zdroj: vlastní výzkum

Z této tabulky vychází údaje mladistvých, kteří se dopustili trestné činnosti na území okresu České Budějovice a zároveň nedodržují pravidelnou školní docházku. Jde o 24 žáků. Z celkového počtu žáků je umístěno 14 ve výchovných ústavech.

V tabulce jsou údaje o mladistvých Romech, kteří se dopustili trestné činnosti na území okresu České Budějovice v roce 2008. Z toho 17 mladistvých nedodržuje pravidelnou školní docházku a 7 je jich umístěno ve výchovných ústavech.

Tabulka číslo: 14

Pravidelná školní docházka a umístění ve výchovných ústavech mladistvých v roce 2009

Pravidelná školní docházka 2009	ANO	NE	Žák ZVŠ	DÚ	VÚ	Ostatní
Mladistvý	31	17	3	8	7	9
Romská mládež	13	10	1	5	2	4

Zdroj: vlastní výzkum

Z této tabulky vychází údaje mladistvých, kteří se dopustili trestné činnosti na území okresu České Budějovice v roce 2009 a nedodržují pravidelnou školní docházku. Jde o 17 žáků. Z celkového počtu žáků je umístěno 15 ve výchovných ústavech.

Následně jsou v tabulce údaje o mladistvých Romech, kteří se dopustili trestné činnosti na území okresu České Budějovice v roce 2009. I zde je patrné, že v tomto roce poklesla trestná činnost mladistvých Romů. Vyplývá to z celkových čísel pravidelné školní docházky - v 10 případech mladistvý nechodí pravidelně do školy ve srovnání s rokem 2008, ve které pravidelně nedodržovalo školní docházku 17 mladistvých Romů.

Tabulka číslo: 15**Zaměstnanost rodičů - mladistvých a lokalita trvalého bydliště v roce 2008**

Rodiče zaměstnání 2008	Oba	Jeden	Oba nezam.	Rozvedeni	Vyloučená lokalita	Nevyloučená lokalita
Celkově 68 rodin	10	15	35	8	25	17
Romští r. 54 rodin	4	9	21	5	17	9

Zdroj: vlastní výzkum

Z hlediska zaměstnanosti rodičů mladistvých, kteří spáchali trestnou činnost, byli oba rodiče zaměstnání v 10 případech, jeden zaměstnaný rodič byl v 15 případech, v situaci, kdy oba rodiče byli nezaměstnání, bylo 21 případů.

Druhé hledisko, bylo zaměřeno jen na zjišťování zaměstnání romských rodičů. Zde bylo zjištěno, že v případech, kdy se romský mladistvý dopustil trestné činnosti, byli oba rodiče zaměstnání ve 4 případech, jeden rodič v 9 případech a v situaci, kdy byli oba rodiče nezaměstnání, se jednalo o 21 případů.

Z celkového počtu 25 rodin, jež měly trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě, bylo 17 rodin romské populace. Z celkového počtu 17 rodin, které měly trvalé bydliště mimo sociálně vyloučenou lokalitu, bylo 9 romských rodin.

Tabulka číslo: 16**Zaměstnanost rodičů - mladistvých a lokalita trvalého bydliště v roce 2009**

Rodiče zaměstnání 2008	Oba	Jeden	Oba nezam.	Rozvedeni	Vyloučená lokalita	Nevyloučená lokalita
Celkově 59 rodin	10	17	25	7	28	15
Romští r. 38 rodin	3	11	19	5	15	7

Zdroj: vlastní výzkum

Z hlediska zaměstnanosti rodičů mladistvých, kteří spáchali trestnou činnost na území okresu České Budějovice v roce 2009, byli oba rodiče zaměstnání v 10 případech, jeden zaměstnaný rodič byl v 17 případech a v situaci, ve které oba rodiče byli nezaměstnání, bylo 25 případů.

Druhé hledisko, bylo zaměřeno jen na zjišťování zaměstnání romských rodičů. Zde bylo zjištěno, že v případech, kdy se romský mladistvý dopustil trestné činnosti v roce 2009, byli oba rodiče zaměstnání ve 3 případech, jeden rodič v 11 případech a v situaci, ve které byli oba rodiče nezaměstnání, se jednalo o 19 případů.

Z celkového počtu 28 rodin, jež měly trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě, bylo 15 rodin romské populace. Z celkového počtu 15 rodin, které měly trvalé bydliště mimo sociálně vyloučenou lokalitu, bylo 7 romských rodin.

5. Diskuse

Již v uvedené kapitole cíle a hypotézy je základním cílem celé této práce zjistit, zda analyzované sociální podmínky v romských rodinách a podmínky výchovy romských dětí a mládeže v romské rodině, škole, mezi spolužáky, vrstevníky a společnostmi mají vliv na páčání trestné činnosti romských dětí a mládeže.

Z provedeného výzkumu při ověřování hypotéz byly zjištěny údaje, které hypotézu číslo 1: *Výchova romských dětí a mládeže v sociálně patologické rodině má vliv na páčání jejich trestné činnosti*, zcela nepotvrdily. Provedením analýz

jednotlivých případů nebyly zjištěny skutečnosti, které by jednoznačně poskytovaly důkazy o tom, že výchova romských dětí a mládeže v sociálně patologické rodině má vliv na páchaní trestné činnosti. V analýzách bylo zjištěno, že jsou určité skutečnosti, které mohou nasvědčovat nepříznivým vlivům na výchovu romských dětí a mládeže. Jedná se především o dodržování pravidelné školní docházky, která je základní složkou pro výchovu především dětí. Určitý význam je lze spatřovat i v zaměstnání rodičů, které bezpochyby ovlivňuje vývoj jedince. Tato skutečnost je však v současné době ovlivněna světovou krizí, kdy se všeobecně zvýšila nezaměstnanost a má to celkový vliv na celou společnost. Romské obyvatelstvo je na tom podstatně hůře, protože jejich vzdělání není na dobré úrovni, a proto mají malou šanci najít zaměstnání.

V rámci výzkumu bylo zjišťováno v hypotéze číslo 2: *Romské děti páchají trestnou činnost nejčastěji ve vrstevnických skupinách.* Tato hypotéza se potvrdila. Z provedené analýzy dat je patrný vliv vrstevnické skupiny, protože trestná činnost je často páchána v partě. Výsledky ukazují, že na veškerou trestnou činnost romských dětí a mládeže připadá 1/3 trestných činů, které spáchali v partě. Jedná se především o násilný trestný čin *loupež* a o *krádež*, které mají největší podíl na trestné činnosti. Určitým zjištěním je i fakt, že v partě, která se dopouští trestné činnosti, jsou jak romské, tak i neromské děti.

Je zde vidět, že skupina vrstevníků může strhnout člověka k sociálně patologickým jevům a jelikož jako člen nějaké party nechce být pozadu, nebo být méněcenný, podřídí se vlivu skupiny. K těmto skupinám musíme podotknout, že se nejednalo jenom o romskou mládež, ale ve skupině jsou i mladiství, kteří pocházejí z majoritní společnosti. Týkalo se to i osob, které ve většině případech, které v minulosti měly se zákonem nějaké zkušenosti a nešlo o prvotní trestnou činnost. Tyto skupiny vyplývají z již zmiňovaných skutečností, kdy romské děti, které chodí do základních či speciálních škol, nejsou začleněny do třídního kolektivu a dostávají se do skupiny dětí, které se vymykají základním pravidlům chování. To je důsledek toho, že romské děti nejsou přijaty do kolektivu třídy.

Hypotéza číslo 3:

Hlavní příčinou trestné činnosti romských dětí a mládeže je bydlení v sociálně vyloučených lokalitách. Tato hypotéza se zcela potvrdila, jelikož z uvedených dat je zcela patrné, že nadpoloviční většina romských rodičů má trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě. To má za následek velkého seskupení jednoho etnika, které odmítá jakýkoliv zásah do jejich integrity. Veškeré problémy řeší mezi sebou a velmi těžko se k nim dostává osoba z majoritní společnosti, která by mohla přispět k vyřešení společenské problému

Rodina je lidskému jedinci prvním a velice důležitým přirozeným prostředím, do něhož vstupuje na začátku života. V rodině probíhá bezprostřední vliv sociální prostředí, které je závislé na vžití si základního stylu chování a jednání všech osob v rodině. Rodina je malá, neformální sociální skupina, kterou tvoří jedinci, kteří jsou spojeni pokrevními, manželskými či adoptivními vztahy. V rámci rodinných interakcí např. matka – dítě, jsou viditelné první známky sociálních zkušeností dítěte. Taktéž se dítě učí i první vzorce sociálního chování (5).

Již v rodině dostává dítě základ chování a svého jednání. V romské rodině je problém volné výchovy dětí, které nikdo neučí a není jim nápomocno při řešení jejich problému. Romské dítě se učí pozorováním a následně podle toho jedná ve svých situacích. Již první výsledky analýzy dokumentů ukazují, že romské děti často nedodržují pravidelnou školní docházku, což má za následek další patologické jednání. Zde se ukazuje, jak důležitý má vliv rodina na výchovu dítěte a prvotní spojení matky – dítě. Pokud se dítě nezačne vést k určitému systému, pořádku a chování, tak to ovlivní celý jeho život.

Výzkum také ukázal, že romská mládež se dopouští trestné činnosti se svým sourozencem. Můžeme hovořit o bratrovi, protože z provedeného výzkumu nebylo zjištěno, že by se trestné činnosti dopouštěli dívky, a pokud se dopouštěly, tak v malé míře. A opět je to následek výchovy rodičů, kdy o jejich výchovu projevují malý zájem

Pro většinu Romů je představa pravidelného vzdělávání a chození do školy nepřijemnou povinností. To se samozřejmě promítá do volného přístupu dětí ke školní povinné docházce. Dochází k velké absenci v počtu neomluvených i omluvených vyučovacích hodin. K těmto jevům nepřispívají ani rodiče, kteří jsou k jejich chování dosti

benevolentní, neboť i oni pravidelně do školy nechodili a nemají potřebu vést svoje děti k zodpovědnosti (10)

S tímto názorem lze souhlasit, ale musíme si položit otázku, proč je tomu tak? Vždyť Romové mezi námi žijí mnoho let a touto otázkou se nikdo nezabýval, nebo spíše jen okrajově a radši tuto etnickou skupinu umístnil na okraj společnosti. Podle mého názoru je to především chyba společnosti, která nebyla schopna zajistit vzdělání romské populaci. Nebyla jim nápomocna při integraci do majoritní společnosti. Tyto následky se ukazují po roce 1990 a v současné době je to velký problém zajistit romským dětem základní vzdělání a dospívajícím mladým lidem zaměstnání.

Z výzkumu vyplývá, že v roce 2008, děti ve věku 1-14 let, pravidelně nechodily do školy v 55 případech, oproti tomu pouze 28 dětí dodržovalo školní docházku. Z tohoto počtu pravidelně nechodilo do školy 20 romských dětí. Z 28 dětí, které sice páchaly trestnou činnost, ale pravidelně navštěvovaly školu, bylo 12 dětí romského původu.

Ve srovnání s rokem 2009, děti v téže věku nechodily ve 43 případech. Z tohoto počtu bylo 17 romských dětí. Poznatelný pokles je i v dětech, které pravidelně chodily do školy, a to celkem 22 dětí z toho bylo 8 romských dětí.

Tento pokles je odrazem celkového snížení nápadu trestné činnosti v Jihočeském kraji, který v roce 2009 dosahoval o 15 % méně, než v roce 2008.

Pokud budeme srovnávat data z výzkumu u mladistvých, dojdeme k podobným číslům jako u romských dětí. V roce 2008 nechodilo 24 mladistvých pravidelně do školy. Z toho bylo 17 romských mladistvých. V roce 2009 můžeme sledovat ten samý pokles, kdy 17 mladistvých nedodržovalo pravidelnou školní docházku a z toho bylo 10 romských mladistvých ve věku 15 – 17 let.

Nepravidelná docházka do školy může mít dvě příčiny a to že, romské děti nejsou schopny zvládnout učební osnovy a raději volí možnost záškoláctví, které jim v mnoha případech rodiče omlouvají, což má právě za následek páchání patologických jevů. Můžeme také spatřovat příčinu ve vztahu žák – učitel, kdy není ochota se více věnovat jednomu žáku ve třídě. V poslední době se zavádí výchovní poradci a asistenti, kteří jsou nápomocni individuální pomocí jednotlivým žákům. Snad tudy povede cesta ke zlepšení výchovy a učení romských dětí.

Jako podporu svých zjištěných výsledků uvádím část výroční zprávy americké diplomacie o stavu lidských práv ve 194 zemích světa v roce 2009. Výňatek z této zprávy vydal deník Právo dne 12. března 2010. „*Romové čelili vysokému stupni chudoby, nezaměstnanosti a negramotnosti stejně jako rozšířené diskriminaci ve vzdělání, zaměstnanosti a v bydlení*“. V dokumentu je dále uvedeno, že české zákony sice zakazují diskriminaci na základě pohlaví, věku, invalidity, rasy, etnického původu, ale vláda tato ustanovení účinně neprosazovala. Nadále trvá značná společenská diskriminace Romů.

Nynější speciální školy (dříve zvláštní) navštěvovalo 27 procent romských dětí v porovnání s 2 procenty neromských školáků. Taktéž je uvedeno, že v běžných školách byly romské děti často segregovány od ostatní většiny. Velmi zarážející zjištění je, že zákon povoluje romské osnovy, žádná základní škola v zemi je však nepoužila. Romština se vyučovala pouze jako cizí jazyk na dvou středních školách a řadě univerzit. Nakonec je uvedeno, že jen malá část z celkového počtu českých Romů cca 200 tisíc byla integrována do veřejného života **(25)**.

S návštěvou speciálních škol je ve výzkumu pracováno, ale jsou zde pouze data, kdy žák má trvalé bydliště u vlastních rodičů. Ostatní děti, které jsou umístěny ve výchovných ústavech nebo jsou zařazeny do kolonky ostatní nebylo známo, kde dítě navštěvuje povinnou školní docházku.

S bytovou otázkou úzce souvisí problém bydlení v rámci sociálně vyloučených lokalit. Na území města Českých Budějovic se nacházejí tři lokality. Největší lokalitou je sídliště Máj, následuje bytový dům v ulici Vrbenská 3/4 a poslední lokalitou je bývalá ubytovna na ulici Okružní. Některá z těchto lokalit vznikla jako náhradní forma ubytování pro jednotlivce a rodiny, které z nějakého důvodu přišly o své předchozí bydlení. K prohlubující se izolaci v těchto lokalitách v mnoha případech přispívají obce, do jejichž teritoria stavby patří. Zde by mohla být částečně výjimka pro sídliště Máj, které není izolované od majoritní společnosti. Mnohá města či obce považují za správné, že prostorovou agregací dosáhnou efektivního a bezpečnostního hlediska. Pro tyto lokality ve většině případech je příznačná i špatná občanská vybavenost a dopravní obslužnost, což má negativní dopad na školní docházku dětí **(9)**.

V nadpolovičních případech měli rodiče dětí a mladistvých, trvalé bydliště v sociálně vyloučených lokalitách. To má za následek velkého seskupení jednoho etnika, které odmítá jakýkoliv zásah do jejich integrity. Veškeré problémy řeší mezi sebou a velmi těžko se k nim dostává osoba z majoritní společnosti, která by mohla přispět k vyřešení společenské problému.

Při výzkumu bylo zjištěno, že v 82 rodinách nezletilých dětí, které se dopustily trestného činu, měly v roce 2008 – 57 rodin trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě. Z toho bylo 33 rodin romského původu. V roce 2009 mělo trvalé bydliště 44 rodin v sociálně vyloučené lokalitě z toho 35 romských rodin.

Podobná situace je i u rodičů mladistvých, kteří spáchali trestný čin. V roce 2008 z 68 rodin, mělo 25 rodin trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě. Z tohoto počtu bylo 17 rodin romského etnika. V roce 2009 z 59 rodin mělo trvalé bydliště v sociálně vyloučené lokalitě 28 rodin, z toho bylo 15 rodin romské populace.

Bylo zjišťováno pouze trvalé bydliště rodičů, které se nacházelo v jedné z výše jmenované lokalitě. V případě, že trvalé bydliště bylo na náměstí Přemysla Otakara II, č.2, České Budějovice, nebylo do výzkumu zařazeno, jelikož nelze přesně určit, kde rodina bydlí. Tento pobyt je psán osobám, které nemají jiný trvalý pobyt (např. bezdomovci). Jde o Magistrát města Českých Budějovice.

Sociální problémy jsou vidět především ve velké nezaměstnanosti, která u romského etnika dosahuje 80 procent. Zde má určitě velký prostor stát, který by se měl touto otázkou více zabývat. Nezaměstnanost pak vede k páchání trestné činnosti, aby si romští občané udrželi nějaký standard žití. K tomuto jsou právě využívány děti, které nejsou trestně právně odpovědné. Tato činnost se rodičům velmi těžko prokazuje a v drtivé většině se případ odkládá.

Nezaměstnanost rodičů dětí, které se dopustili trestné činnosti lze vysledovat z provedeného výzkumu. V porovnání s roky 2008 – 2009 je patrné, že celkový vliv světové krize na nezaměstnanost a to především romských obyvatel je patrná.

V roce 2008 bylo u rodičů nezletilých dětí zjištěno, že v případě zaměstnání obou rodičů je pouze 9 rodin, kde jsou oba rodiče zaměstnáni. V 22 případech to je 1 rodič z rodiny a v 38 případech jsou oba rodičové bez pracovního poměru. Z romských

rodičů měli oba zaměstnání jen v 5 případech, jeden rodič v 10 případech a v 25 případech neměli oba rodiče zaměstnání.

Pokud u těchto rodičů budeme srovnávat rok 2009 uvidíme, že nárůst počtu nezaměstnaných obou rodičů stoupá. V roce 2009 měli oba rodiče zaměstnání v 12 případech, 12 případů, kdy měl jeden rodič zaměstnání a ve 44 případech neměl zaměstnání ani jeden rodič. S porovnáním roku 2008 jsou první dvě čísla podobná, kdy oba romští rodiče měli zaměstnání ve 3 případech, jeden rodič v 11 případech a v 37 případech byli oba rodiče bez zaměstnání. Tato čísla dokládají, že romské obyvatelstvo je diskriminováno na trhu práce.

Už při absolvování první třídy zaznamenávají romské děti první neúspěchy, jelikož jim chybí znalosti z předškolních zařízení. Ona samotná podpora a zájem ze strany romských rodičů je nižší než u majoritní společnosti. To má za následek, že romští rodiče nejsou schopni pomoci svým dětem se školní přípravou, protože sami učební látce nerozumějí, a proto raději úkoly neřeší **(10)**.

Zarážející je číslo dětí, které jsou umístěny do diagnostického nebo výchovného ústavu. V případě, že rodina je zcela nefunkční a nemá se o dítě kdo postarat, je to zcela legitimní, ale v případech, kdy rodina je alespoň částečně funkční je to naprosto nepřijatelné a touto otázkou se musí státní i nestátní orgány více zabývat a vytvářet projekty pro komplexní výchovu a soudržnost romské rodiny.

Může to vést až k názoru, že pro některou část majoritní společnosti je jednodušší dát romské dítě do speciální školy (zvláštní školy) a tím se zbavím problému. Zároveň tím vyřeším problém u sebe a budu jen delegovat na dalšího učitele. Určitě pro některé vyučující je to řešení klidu a pohody ve třídě, ale tímto způsobem se budeme stále pohybovat v začarovaném kruhu. Proto by bylo lepší vyvinout úsilí a romskému dítěti se více věnovat a dát do toho více své energie. Přeci při takové snaze se musí objevit nějaké výsledky práce.

Pro názornost uvádím počet dětí, které jsou umístěné ve výchovných ústavech. Z nezletilých bylo v roce 2008 celkem 28 dětí v ústavech, z toho 15 romských dětí. V roce to bylo 29 dětí v ústavech, z toho 13 romských dětí.

U mládeže jsou tyto počty již nižší. Ve výchovných ústavech v roce 2008 bylo 14 mladistvých, z toho 7 romských dětí a v roce 2009 to bylo 11 mladistvých, z toho 6 romských mladistvých.

Další můj osobní názor je, že romské občany není dobré ubytovávat v sociálně vyloučených lokalitách, ale umožnit jim začlenění do majoritní společnosti. Jelikož bydlím v příhraniční oblasti a nachází se zde dosti opuštěných objektů, tak jedna z možných variant je pomoci romským občanům opravit objekty a za přispění samotných obcí využít tyto osoby k zapojení se do pracovní, společenské a kulturní oblasti. Tento můj názor neznamená, že bych chtěl všechny Romy umístit mimo centrální města, ale je to způsob, který by mohl vést k začlenění této etnické skupiny do majoritní společnosti. Vždyť i v těchto oblastech žijí lidé a nemají potřebu se stěhovat do velkoměst.

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké příčiny vedou romské děti a mládež k páchání trestné činnosti. Rozebral jsem několik hledisek z oblasti výchovy, kdy základní výchova pochází již od narození a to v rodině. Zde se dítě učí veškeré návyky a snaží se jednat tak, jak jednají jeho rodiče a sourozenci. Tato výchova je zcela základní a měla by splňovat běžné standardy společnosti. Výchova romských dětí je však

specifická a je rozdílná od výchovy českých dětí. Romské dítě má svoji volnost a musí se starat samo o sebe. Nikdo jej neučí základní dovednosti a je odkázáno samo na sebe. Učí se pozorováním a nikdo jej na špatné návyky neupozorní.

Další etapa výchovy nastává při příchodu na základní školu, kde většinou romské dítě není přijato ostatními dětmi, a proto si hledá nějakého příznivce, který je ochoten se s ním kamarádit. Většinou se jedná o děti, které mají problémy s chováním a jsou taktéž z kolektivu třídy vyloučeny. Zde nastává zlomový okamžik, ve kterém se poprvé děti dopouštějí protiprávního jednání. Toto protiprávní jednání začíná drobnými krádežemi a vynucení si pozornosti i za cenu použití násilí. To často vede k šikaně. Tyto, ze začátku, drobné přestupky se dále zvyšují, až dochází k páchání trestné činnosti. Takže je zde patrný vliv vrstevnických skupin, které často ovládají několik dětí. Tím se potvrzuje druhá hypotéza.

Vliv má i majoritní společnost odmítající přijmout romské obyvatelstvo do svých řad a tím podporuje i častou diskriminaci. S tímto souvisí i nastěhování romského etnika do větších skupin a pak vznikají sociálně vyloučené lokality. Určitě v těchto lokalitách nebydlí jenom Romové, ale je jich zde převážná část. Pak se vyskytuje problém nemožnosti takové velké množství rodin začlenit do společnosti a pomoci s integrací. Do budoucna by se mělo více pracovat s komunitou a vyčlenit více sociálních pracovníků pro tuto etnickou skupinu, jelikož terénní pracovníci nemůžou postihnout takové množství rodin.

Tato bakalářská práce má svoji vypovídací hodnotu v tom, že popisuje tento jev jak po stránce sociální, tak i po stránce trestní. Pozornost jsem zaměřil na zjišťování příčin ovlivňujících páchání trestné činnosti romských dětí a mládeže. Problematikou výchovy, je potřeba se zabývat v celé její šíři a seznamovat s ním i studenty sociálních oborů, kteří budou ve svých budoucích profesích řešit i tuto problematiku v rámci svých pracovních náplní.

7. Klíčová slova

- majoritní společnost
- minoritní skupina
- Rom
- romská rodina
- teorie rezistence

- trestný čin

8. Seznam použitých zdrojů

1. BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 1. vyd. Praha: Radix, 2004. 205 s. ISBN 80-86031-48-9.
2. BARŠOVÁ, Andrea et al. *Romové ve městě*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 2002. 143 s. ISBN 80-86484-01-7.

3. BÁRTLOVÁ, S. – HNILICOVÁ, H. *Výbrané metody a techniky výzkumu*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. ISBN 80-7013-311-2.
4. BUDILOVÁ, L. – JAKOUBEK, M. *Cikánská rodina a příbuzenstev*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Dryáda, 2007. 207 s. ISBN 978-80-87025-11-6.
5. BUDILOVÁ, L. a kol. *Policista v multikulturním prostředí*, Praha: MVČR, 2005. 103 s. ISBN 80-903510-1-8.
6. DALECKÝ, J. *Policista. Policista v multikulturním prostředí*, 2009, č. 11, s. 25-34. ISSN 1211-7943.
7. DAVIDOVÁ, E. – LHOTKA, P. – VOJTOVÁ, P. *Právní postavení Romů v zemích evropské unie*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-727-5.
8. DAVIDOVÁ, E. *Cesty Romů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8.
9. DAVIDOVÁ, Eva et al. *Romové: bydlení, soužití*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 2000. 126 s. ISBN 80-902260-8-6b.
10. EQUAL. *Mezinárodní srovnávací studie k problematice vzdělávání, zaměstnání a bydlení Romů* [online]. 27. 6. 2008 [cit. 2010-03-01]. Dostupné z: <http://www.rynet.cz/romea/dokumenty/EQUAL-studie-cj/studie-cj.pdf>.
11. GJURIČOVÁ, J. Závislosti a my. *Sociální aspekty trestné činnosti dětí a mladistvých*, 2007, č. 11, s. 20-23. ISSN 1213-8584.
12. HEJKRLÍKOVÁ, J. *Vzdělávání romských dětí v ČR* [online]. 3. 10. 2001 [cit. 2010-01-22]. Dostupné z: <http://tolerance.cz/kurzy/hejkrliková.htm>.
13. HIRT, T. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.
14. HORVÁTH, P. Soužití s Romy je problém. *Romano hangos*, 2008, roč.10, č.2, s. 2.
15. HORVÁTHOVÁ, J. *Svedectvom starých pohľadníc*. Poprad: Region, 2006. ISBN 80-969344-0-6.
16. HORVÁTHOVÁ, J. *Identita jako jedno z romských traumat* [online]. 26. 10. 2007 [cit. 2010-02-15]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/23036>.

17. HRONCOVÁ, J. – KRAUS, B. *Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2006. ISBN 80-8083-223-4.
18. LAUBENOVÁ, L. *Multikulturní výchova* [online]. 27. 2. 2003 [cit. 2010-01-12]. Dostupné z: http://instituty.fsv.euni.cz//laubenova/cesky/vyzkum/mkv_CHV.doc.
19. MANN, ARNE B. *Romský dějepis*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2001. 48 s. ISBN 80-7168-762-6.
20. MATOUŠEK, O. – KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 336 s. ISBN 80-7178-226-2.
21. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
22. OLŠOVSKÁ, H. *Rodičovství v sociálně vyloučených romských rodinách* [online]. 2. 11. 2006 [cit. 2010-03-02]. Dostupné z: <http://www.socialnipracovnik.cz/asistent/view.php?cislocclanku=2006050011>.
23. POLÁKOVÁ, E. *Štúdie na tému etika a rómska problematika*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2002. 63 s. ISBN 80-8050-525-X.
24. PORYBNÝ, Z. *ČR na tapetě kvůli Romům a korupci* [oline]. 12. 3. 2010 [cit. 2010-17-03]. Dostupné z: <http://www.pravo.newtonit.cz/default.asp?cache=464061>.
25. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*, 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 143 s. ISBN 80-7178-410-9.
26. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde to a jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.
27. ŠIMÍKOVÁ, I. a kol. *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje integrace*. 1 vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. 211 s. ISBN 80-7364-009-0.
28. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. 123 s. ISBN 978-80-246-1524-0.
29. ŠULEŘ, Petr et al. *Romové - O Roma*, 1. vyd. Brno: Svan, 1999. ISBN 80-85956-14-4.

30. ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. Závislosti a my. *Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace*, 2007, č. 11, s. 5-10. ISSN 1213-8584.
31. *Zákon číslo 40/2009 Sb.*, Trestní zákoník, v platném znění.